

A pályázat témája:

Az osztálytermi munka hatékonyságát segítő és gátló interakciós minták feltárása iskolai videofelvételek elemzésével

A pályázó intézmény neve, címe, telefonszáma:

Veszprémi Egyetem Pedagógia-Pszichológia Tanszék

8200 Veszprém Wartha Vince út 1.

Tel: 06-88-422-022/4664

A kutatásért felelős személy:

dr. Sallai Éva egyetemi adjunktus, videotréner-szupervizor
(Ph.D. képzés Debreceni Egyetem, fokozatszerzés eljárási szakasz)

Együttműködő partner:

Magyar Videotrénings Egyesület iskolai munkacsoportja

A kutatócsoport tagjai:

Darabos Györgyi egyetemi tanársegéd, Veszprém

Márnhofer Márta egyetemi tanársegéd, Veszprém

dr. Ficsor Józsefné pedagógiai szaktanácsadó, Miskolc

Tóth Edit iskolapszichológus, Gödöllő

Újvári Judit gyógypedagógus, Budapest

Kozmáné Kovásznai Mária igazgató, Siófok

Molnárné Nagy Anna fejlesztő pedagógus, Szentendre

Galgóczi Ágnes fejlesztő pedagógus, Budapest

Megjegyzés: A munkacsoport tagjai mindannyian az iskolai videotréner képzés résztvevői, akik többségükben többéves tapasztalattal rendelkeznek videofelvételek készítésében és mikroelemzésében.

A kutatás célja:

- Általános iskolai osztálytermi helyzetekről készített videofelvételek elemzésével feltárni azokat az interakciós mintákat, amelyekkel megelőzhető az iskolai kudarcok kialakulása a tanulási nehézségekkel küzdő diákok esetében.

A feltáró kutatás értelmezési kerete:

A kisiskoláskori iskolai kudarcok alapvetően meghatározzák a diákok iskolai eredményességét. Ismerjük ennek jelentőségét mégis egyre gyakrabban találkozunk a tanulási lemaradások kezelésének elkeseredett harcát vívó pedagógusokkal. A problémák megoldásának elmaradása kudarc a diáknak, kudarc a pedagógusnak. Sok esetben az áthagyományozott pedagógiai módszerek pl. végnélküli korrepetálások, otthoni feszült légkörben történő gyakorlások csak rontanak a helyzeten.

Ezek a tapasztalatok sürgetik a hatékony interakciós elemek feltárását, hogy azok a pedagógusok, akik valóban segíteni akarnak a nehézségekkel küzdő diákoknak, olyan eszközökkel rendelkezzenek, amelyek eredményesen alkalmazhatók az iskolai gyakorlatban.

Kutatásunk arra irányul, hogy **osztálytermi videofelvételek elemzésével feltárjuk a hatékonyságot segítő és gátló interakciós mintákat.**

Munkánkban holland szakemberek eredményeire támaszkodunk, mivel az iskolai videotrénings módszer kialakítása is az ő munkájukhoz kapcsolódik. Természetesen a holland tapasztalatok alapján kialakított sémák alkalmazása mellett a magyar iskolákban készített videofelvételek mikroelemzésére helyezzük a hangsúlyt.

Wim Van Werkhoven holland pedagógiai kutató azt vizsgálta, hogyan befolyásolják a pedagógusok instrukció-típusai a tanulási nehézségekkel küzdő diákok viszonyulásait az iskolai feladatokhoz. Úgy találta, hogy a feladatorientált instrukciókkal ellentétben, a megegyezésses stratégiát követő reszponzív jellegű instrukciók hatékonyabbak.

Egy másik kutató (Boekerts) utal arra, hogy a diákok feladathelyzetekben szerzett negatív élményei megakadályozhatják, hogy hatékony magatartási és tanulási stratégiákat alkalmazzanak, és újabb erőfeszítésekre legyenek képesek. Christine Brons iskolapszichológus

munkáiban jól körvonalazottak azok az elemzési szempontok, amelyek alapján megrajzolhatók a hatékonyságot segítő és akadályozó interakciós minták.

A kutatásunkban magukat eredményesnek tartó pedagógusok óráiról készítettünk felvételeket. A munkaanyag másik része **a konkrét videotréningekhez** kapcsolódik, ahol

. Magyarországon 1998-tól folyik iskolai videotrénerképzés egy holland-magyar együttműködés keretében. Azoknak a pedagógusoknak nyújtunk egyéni segítséget (szupervízió mellett), akiknek problémájuk van az osztálytermi munkájukban, vagy hatékonyabban szeretnének dolgozni a csoportban nehezen kezelhető, a tanulási nehézségekkel küzdő diákokkal.

Az iskolai videotréning során a pedagógusok a saját munkájukról készült videofelvételek segítségével olyan interakciós mintákban erősödnek meg, illetve olyan új mintákat alakíthatnak ki, amelyek valóságos tanulási helyzetekben, jó minőségű kapcsolat kialakításával hatékony eszközei az iskolai kudarcok megelőzésének.

Annak ellenére, hogy csak néhány éve kezdtük ezt a munkát, sok munkaanyag halmozódott fel, amely alkalmas általános elemzésre is, de alkalmas a hatékonyság mérésének tervezésére, elkezdésére. A munka természete miatt a hatékonyság mérése kutatómódszertani szempontból sok kérdést vet fel.

A kutatás módszerei:

- Magyar iskolai videofelvételek elemzése előre meghatározott elemzési modell segítségével
- Statisztikai módszerek alkalmazása

Várható eredmények:

Az osztálytermi munka hatékonyságát befolyásoló interakciós minták feltárása, pontosabb leírása.

Egy mikroelemzési modell kialakítása, amely alkalmas a hatékonysági térkép megrajzolására bármely osztálytermi videofelvétel esetében.

Az iskolai videotréning eddigi tapasztalatainak elemzése és közreadása, amely felkeltheti a pedagógusok érdeklődését a kommunikációs hatékonyságot erősítő egyéni segítség iránt.

A kutatás tervezett folyamata:

A kutatási terv pontos kidolgozása	2002 február
Az elemzési modell véglegesítése	2002 március
Új videofelvételek készítése	2002 április-június
Mikroelemzések elvégzése	2002 szeptember-október
Zárótanulmány elkészítése	2002 november

1.MODUL

A VIDEÓTRÉNING MÓDSZER

A téma   Hátterinformáció a módszerről

Célok:

Az Iskolai Videótréning módszerének rendszerbe foglalása

Mi is az az alapkommunikáció?

Kapcsolat az adaptív tanítás modelljével

A pedagógus viselkedése

Időbeosztás:

Ismerkedés	20 perc;
Ismerkedés a módszerrel	10 perc;
A pedagógiai légkör felépítése	20 perc;

A rendszerezés 30 perc;

Szünet;

Kapcsolat az adaptív oktatással 20 perc;

Interakció, az alapminta 25 perc;

Felnőttek 10 perc;

Értékelés 05 perc;

Házi feladat, befejezés 05 perc.

Összesen: 145 perc

Ismerkedés

20 perc

Mindenkit üdvözlj, és kínálj helyet a körbe rakott székekre mutatva.

Kérdezd meg, hogy mindenki jól látja-e a TV képernyőt a helyéről.

Kérdd meg a résztvevőket, hogy készítsenek névkártyákat, hogy a keresztneveken tudjátok szólítani egymást. Teremts oldott hangulatot.

Mutatkozz be.

Hosszabb időt is szánhatsz a bemutatkozásra, hiszen ez fontos a résztvevőknek. Kíváncsiak rá, hogy ki vagy, mit csinálsz, te leszel az “új tanárunk”. Az első benyomás magadról meghatározó. A bemutatkozásnál légy nyugodt, érdeklődő és ne félj attól, hogy megismerjenek.

Ismertesd, mit fogtok ez alkalommal csinálni. Használj ehhez táblát vagy flap-over-t.

Beszélgj arról, hogy ez egy olyan tanfolyam lesz, amelynek a programját a résztvevők maguk is alakíthatják. Bár te vezeted a kurzust, a résztvevők közreműködése döntően hozzájárul a tanfolyam sikerességéhez, így közös a felelősség.

Ezután kérdd meg a tanárokat, hogy mutatkozzanak be.

A bemutatkozás különböző módokon történhet:

- Mindenki sorban mond magáról és osztályáról pár szót.
- Mindenki megmondja a nevét és valami jellegzetességet magáról és osztályáról, ami segíti az emlékezést.

Alternatívák:

- - A résztvevők tíz percig beszélnek a szomszédjukkal. Bemutatkoznak egymásnak és beszélgetnek, pld. arról, hogy mit várnak a tanfolyamtól, mit akarnak elérni az adott osztállyal, mi lesz az első dolguk következő nap az osztályban.
- - Ha a résztvevők egymást ismerik, de téged nem, kezdheted például így az ismerkedést: “Mondj valamit a többieknek, amit még nem tudnak rólad, de jellemző rád”, vagy “Hogyan jellemeznéd magad három szóval? Válassz olyan szavakat, melyek együtt csak rád jellemzőek”. Ugyanígy próbálják meg az osztályukat jellemezni.

A csoporton belüli interakció már ebben a fázisban árulkodik a csoportban uralkodó hangulatról, vagy az éppen beszélő tanárról. Próbálj erre odafigyelni, hogy aztán később fel tudd használni ezeket az információkat. Már a beszélgetés elejétől kezdve vegyél fel irányító magatartást, kövesd a társalgást és gondoskodj arról, hogy mindenki egyformán szóhoz jusson. Minden elhangzott megnyilvánulást fogadj el. Ebben a fázisban még nincs vita.

Ismerkedés a módszerrel

10 perc

Film: PLEIN 1.

SZALAG: PLEIN 1 (A Teleac című tévéműsorból)

Bevezetőként mondd el, most egy rövid bemutatót szeretnél tartani arról, hogyan használják a módszert egyéni- és iskolaszinten. Mondd el, hogy ezek eredeti felvételek, semmi sem volt megrendezve.

A film után gyűjtsd össze az esetleges reakciókat (ilyenkor még kevesen reagálnak). Kérdezd meg, tetszik-e nekik, hogy majd az ő munkájukról is készül videófelvétel. Kutasd fel az esetleges ellenérzéseket, biztasd a csoporttagokat, hogy beszéljenek róluk és te is beszélj a saját tapasztalataidról.

Tisztázzátok, hogy a harmadik összejövételtől kezdődően kerül majd sor a saját iskolájukban történő videófelvételekre. Ha szükséges, utalhatsz a követelményekre, célokra, elvárásokra, melyekben az előzetes beszélgetésen megegyeztetek. Mindenki, akiről felvétel készül, a felvételt először maga tekinti meg, csak azután kerül a csoport előtt bemutatásra. A felvételen szereplő tanárt bármikor megilleti a visszalépés joga.

A pedagógiai légkör felépítése

20 perc

Videó részlet: TOM, aki ezt mondja: “A világ legjobb iskolájába járok.”

Szükséges: videószett, tábla

Demonstráció: 1. szalag

0.00.46 - 0.02.05

Egyéni feladat:

Fogalmazd meg három szóval, hogy szerinted mik Tom iskolájának legjellemzőbb vonásai.

- Ehhez kapcsolódva gondold át, szerinted milyen pedagógiai-didaktikai feltételei vannak a gyerekek kedvező irányú fejlődésének.

Hármas csoportokban:

Beszélgétek meg, ki mit jegyzett fel. Mi jut eszedbe, amikor a többiek által felírt három kulcsszót hallod? Fogalmazzatok meg együtt néhány kritériumot, amelyek a megfelelő pedagógiai-didaktikai légkör eléréséhez szükségesek.

Az egész csoportban:

Gyűjtsd össze a csoportban elhangzott, a megfelelő pedagógiai-didaktikai légkör felépítésével kapcsolatos elképzeléseket. Próbáld megtudni, mi az, amit az adott iskola vagy a résztvevők iskolái ezekből már megvalósítottak.

perc

Szükséges: - videó; - tábla vagy flapover

Válassz egyet a következő három részletből, mely alapján az Iskolai Videótréning módszerének megfigyelési szempontjait rendszerezni fogjátok.

Demonstráció:

1. szalag

Választási lehetőségek:

- gyakorlat, Liliane, ált. isk. 2.osztály 0.02.09-0.09.17
- gyakorlat, Akkelien, ált. isk. 6.o. 0.09.20-0.15.28
- gyakorlat, Marjo és Wies, tapasztalatorientált oktatás: 0.15.32-0.25.53

Mondd el a csoportnak, hogy a videófelvetelek segítségével meg tudjátok figyelni, milyen a pedagógiai és didaktikai helyzet az osztályban.

Ízelítőt kaptok az iskolai videótréning munkamódszeréről és gondolatrendszeréről egy videofelvétel közös megtekintése útján.

Egyéni munka:

“Figyeljétek meg a tanárt és az osztály helyzetét! Jegyezzétek fel észrevételeiteket! Gondolkodjatok józan paraszti ésszel és hallgassatok tanári érzéseitekre a helyzet leírásakor. A felvétel megtekintése után megbeszéljük az észrevételeiteket.”

- A felvételt teljes egészében mutasd be.
- Azután gyűjtsd össze a csoport megfigyeléseit.
- Minden megjegyzést fogadj el és írd fel őket a táblára egy képzeletbeli táblázatba foglalva, erősségek és hiányosságok szerint oszlopokba, és interakció, osztályirányítás és didaktika kategóriák szerint sorokba, anélkül, hogy az egész rendszerezést megemlítenéd. A kategóriákat a csoportnak kell majd felfedezni.
- Vegyük például a következő szavakat: kedves, barátságtalan, unalmas, jól strukturált, produktumorientált.

- Ezután húzz függőleges vonalat az oszlopok közé és írd föléljük az “erősségek” és “hiányosságok” szavakat. Ekkor láthatóvá válik, hogy a “hiányosságok” oszlopa sokkal hosszabb, mint az “erősségek”-é. Hívd fel a figyelmet erre és mondd el, hogy ez mindig így szokott lenni. Kritikusak vagyunk egymással szemben, a gyengeségek hamarabb feltűnnek. Ugyanez figyelhető meg tanulóinkkal folytatott kapcsolatunk során, hiányosságaikat hamarabb észrevesszük.
- A videótréning módszer használói azonban nem ebből a szemszögből indulnak ki. Észreveszik ugyan a hiányosságokat, de először az erősségeken dolgoznak.
- Ezután húzd be a három vízszintes vonalat is és nevezd meg a sorokat:
  - Interakció, - Osztályirányítás, - Didaktika

	Erősség	Hiányosság
Interakció	Kedves	Barátságtalan, Unalmas
Osztályirányítás/szervezés	Jól strukturált	
Didaktika		Teljesítményközpontú

A bemutatott tízperces kisfilm arra szolgál, hogy az első durva rendszerezést létrehozzuk.

Kapcsolat az adaptív oktatással

20 perc

Szükséges: lapok, tábla

Az Iskolai Videótréning módszere összhangban áll az adaptív oktatás kiindulópontjaival.

Az adaptív oktatás nem tanítási módszer. Az adott körülményekhez alkalmazkodó oktatást jelenti, ami elsősorban a tanulók szükségleteit tartja szem előtt és megtanít bennünket arra, hogyan kezeljük az osztályban fennálló különbségeket. Az adaptív oktatás arra irányul, hogy az osztály minden tanulója egyformán részesüljön a tanár figyelmében. Elavult dolog azt gondolni, hogy a gyerekek egyszerre és ugyanolyan tempóban fejlődnek. A tanulási folyamatok egyénenként eltérőek, a gyerekek nem egyszerre és nem ugyanolyan módon fejlődnek.

A Stevens professzor által bevezetett pszichológiai alapszükségletekből indulunk ki. Minden emberre három alapszükséglet jellemző, az iskolás gyerekekre és tanáraikra egyaránt.

Táblaszöveg:

- 1.) - a *kapcsolatra* irányuló szükséglet - annak tudata, hogy mások számára értékes vagy és kapcsolatba akarnak veled lépni.
- 2.) - a *kompetencia* szükséglete - annak tudata, hogy valamit meg tudsz csinálni
- 3.) - az *autonómia* szükséglete - egyre függetlenebbé, önállóbbá válás igénye

Az alapszükségletek szoros összefüggésben állnak az oktatással és a tanár szerepével. A tanár a gyerek három alapszükségletét a következő módon elégíti ki:

Táblaszöveg:

- INTERAKCIÓ (- kapcsolat),

Ha a tanár ráhangolódik az osztályra és azon belül minden egyes gyerekekre, az interakció az osztályon belül megfelelő lesz és ezáltal a gyerek (és az osztály, mint egység) érezni fogja, hogy

kapcsolatban áll a tanárral. Ez a kapcsolat feltétele a gyerek jó közérzetének és a tényleges tanulásnak.

- OSZTÁLYIRÁNYÍTÁS ÉS SZERVEZÉS (- autonómia),

Ha az órák jól szervezettek és az utasítások világosak, a gyerekek mindig tudják, mit kell csinálniuk, tehát az osztály jól irányított. Minél világosabb a gyerekek számára, hogy mikor és mit csinálhatnak önállóan, annál autonómabbnak érzik majd magukat.

- DIDAKTIKA (- kompetencia),

Ha az óra didaktikai felépítése jó, az anyag világos és érthető. A tanár minél logikusabban és változatosabban magyaráz, a gyerek annál jobban érti az anyagot és annál kompetensebbnek érzi magát.

Ezt a rendszerezést az Iskolai Videótréning átvette az adaptív oktatástól. A megfelelő interakció kielégíti a kapcsolatra irányuló szükségletet. A strukturált, didaktikailag jól felépített óra a kompetenciaérzést segíti elő. Az autonómia fejlődését a gyerek fejlettségi szintjének megfelelő utasítások és az áttekinthető szervezésstruktúra segíti elő.

Miután ezt elmondtad, írd az első oszlop fölé a “pedagógiai léggör” kifejezést.

Pedagógiai léggör	Erősségek	Hiányosságok
Interakció		
Osztályirányítás/szervezés		
Didaktika		

A pedagógiai léggört ez a három tényező összessége határozza meg. Csak a három elem együtt számít, külön-külön nem elegendő tényezők.

Példák:

- nagyon jó didaktikai felépítés + osztályszervezés, de tartózkodó, rideg tanári attitűd...
- meleg tanári attitűd + jó osztályszervezés, de nagyon gyenge didaktikai felépítés...
- jó didaktikai felépítés, meleg tanári attitűd, de a szervezésben káosz uralkodik...

Ezek a variációk minden esetben bizonytalanságot okoznak a gyerekeknek, jó közérzetüket nem biztosítják, és kiegyensúlyozatlanná teszik őket.

Az interakció önmagában még nem elég ahhoz, hogy jó pedagógiai légkörről beszélhessünk, de a tanári interakció minősége alapvetően meghatározza a pedagógiai munka egészét. Így tehát a jó interakció a jó osztályirányítás megvalósításának feltétele; a jó interakció az eredményes tanári munkához elengedhetetlenül szükséges. Az interakció az Iskolai Videótréning központi tényezője és a jobb munka eléréséhez szükséges változások megvalósításának legfontosabb és legkézenfekvőbb eszköze. Mindenki számára elérhető eszköz és mindenki képes ezt használni.

A következőkben megfigyeljük majd, hol, milyen típusú és eredményességű az interakció. Még egyszer, még részletesebben megbeszéljük majd, amit az előbb tárgyaltunk. Először megnézzük a felvételeket, majd a látottak alapján elemzést készítünk az interakció hatékonyságáról.

Szükséges: lapok, tábla

1-es szalag: Trevarthen filmje

0.25.56-0.26.50

Add meg a következő információt:

A skót származású Trevarthen professzor egyike azoknak a kutatóknak, akik a hetvenes években elsőként kutatták laboratóriumi körülmények között az anya és gyermeke közötti “első kötődést”.

Kutatását az anya és gyermeke közötti spontán interakciókról készített videó és filmfelvételek képről képre történő elemzésével végezte.

Meglepő összhangot talált a gyermek és anyja reakciói között. A gyermek már nagyon korán kommunikációs jeleket küld testbeszéd segítségével. Úgy tűnik, az emberek minden életkorban kölcsönösen felismerik egymást és kommunikálni akarnak.

Trevarthen professzor alkotta meg az *interszubjektivitás* fogalmát: érzéseinkkel kommunikálunk. A csecsemők kontaktust kezdeményeznek és beállítódásuk a többi emberre irányul.

A videón látható, hogy alig néhány perces újszülöttek már utánozni tudnak érzelmeket kifejező arckifejezéseket, száj- és nyelvmozgásokat. A kontaktusteremtés képességét tehát veleszületett adottságnak tekinthetjük.

A csecsemők másokra irányuló aktív beállítódása a filmekben tisztán és közvetlenül megfigyelhető

Egy kis ízelítő a tudós munkájából, a BBC filmjéből. A tudós itt Saskia van Rees (Testbeszéd Alapítvány) videófelvételeit nézi. A Családi Videótréning és az Iskolai Videótréning módszereit köztudottan Hollandia fejlesztette tovább.

Válassz egy részletet a “Belvárosi babák” (Babies in de binnenstad) című videófilm.

Választási lehetőség:

- Yousouf, Hande édesapja: 17.06-19.50,
A részlet magáért beszél.

- Nina, Guani édesanyja: 30.33-34.38
A hosszabb részlet, (28.10-35.24).
Mikroanalízis 34.18-tól lehetséges.

Add meg a következő információt:

Mindkét részleten a szülők és gyermekük közötti érzelmi kapcsolat figyelhető meg. Mélyen gyökerező kapcsolatról van szó, amelyben alapvető egymás iránti kötődés van jelen. A gyerek fejlődése szempontjából ez nagy jelentőséggel bír. A kulcsjelentőségű kötődés akkor alakul ki, ha a gyerek *“teljes odafigyelést”* kap. A gyerek egyénisége megfelelő odafigyelés mellett jó irányban fejlődik, a szülőktől megerősítést kap, ezáltal kedvező képet alakít ki önmagáról. Kulcsfontosságú tényező a felnőttek ragáló figyelme (reszponzió). Ez alatt azt értjük, hogy a környezet milyen világosan és gyorsan reagál a gyerek viselkedésére. A meleg családi háttérrel rendelkező gyermeknek nagyobb esélye van arra, hogy kedvező irányban fejlődjön és a tanulással kapcsolatban pozitív attitűd alakuljon ki benne.

Hollandiában ezt a témát többek között Harrie Biemans pszichológus dolgozta ki, aki otthonuktól elszakított gyerekekkel foglalkozott. Elméleteit összegezve a következő kommunikációs alapmintához jutott el:

(Esetleg egy rövid videó bejátszás következhet itt: Nina, Guani édesanyja 34.18-tól, vagy egy már általad korábban használt videó részlet egy osztályszituációról.)

ALAPMINTA:

(ha van rá mód, egy videórészlet mikroanalízise után)

Táblaszöveg:

1. Kezdeményezés - a felnőtt részéről csakúgy, mint a gyerek részéről.

Valamilyen verbális vagy nemverbális jelzés adása érzésekhez, gondolatokhoz, igényekhez kapcsolódóan.

2. Követés / Befogadás

Kölcsönös magatartási formák gyors egymásrakövetkezése, melyek verbális és nemverbális csatornákon játszódnak le.

Tedd fel a kérdést a csoportnak, mit gondolnak, hány százalékos a nemverbális rész aránya a teljes kommunikációban. Becslések szerint 80-93 % között lehet. Mi az oka, hogy ilyen magas ez az arány?

Az embertársainkkal folytatott kommunikáció során a legszembetűnőbb tényezők:

- Arc kifejezés,
- Testbeszéd,
- Hangerő, hangszín és intonáció.

Az emberek ezeket a tényezőket visszatükrözik egymásra. Az osztály is hajlamos visszatükrözni a tanár viselkedését: ha izgatott a tanár, izgatott lesz az osztály is. Ez az információcsere néhány másodperc alatt lezajlik.

3. Megnevezés - a nyelv használata

Kellemes szituációkban a nyelvhasználat barátságos jellegű, helyeslő. Negatív szituációkra jellemző a "nem" szócska gyakori használata és nemverbális szinten az pozitív testbeszéd eltűnése. (arc, mozdulatminták)

4. Sorra kerülés - figyelemmegosztás.

A jó kapcsolatban a szerepek eloszlanak. Mindenkinek van esélye a sorra kerülésre. Néha azonban az egyensúly felborul, mindenki egyszerre akar szóhoz jutni. Ilyenkor valaki mindig fellép, aki átveszi a vezetést, hogy visszaállítsa a viselkedésmintát.

5. Az irányítás

Az irányítás képességével minden tanárnak rendelkeznie kell. A jó vezető ismertetőjegye, hogy sokat kezdeményez.

Az imént részletezett ismétlődő kommunikációs elemek minden kapcsolatban megfigyelhetők. Vegyünk például egy részletet a Taxi című tv műsorból...

Felnőttek (De pil)

10 perc

Szükséges: videó, tábla

1-es szalag: részlet a Taxi című tv műsorból

0.26.54-0.28.40

Készítsetek mikroanalízist a felvételről, figyeljétek meg a kommunikációs viselkedésmintákat.

Vélemények

5 perc

Zárásként következzen a *Vélemények* című részlet, amelyet köss össze a házi feladattal. A kurzus szempontjából fontos tanárok véleménye fog elhangzani. A számukra pedagógiai szempontból legfontosabb tényezőkről fognak beszélni.

Szerinted mik a legfontosabb tényezők?

1-es szalag: Vélemények

0.28.44-0.31.56

Házi feladat:

5 perc

1.Olvasd el a Videótréning módszere című könyvecskét.

2.Figyeld meg a felnőttek és gyerekek viselkedését az utcán, otthon, az iskolában. Írj le egy szituációt. Mit ismersz fel az alapmintából?

3.Töltsd ki “A pedagógiai légkör önvizsgálatát”.

Készíts másolatot a résztvevők számára!

A pedagógiai légkör önvizsgálata

Vizsgáld meg magad, mennyire pozitív a pedagógiai légkör az osztályodban.

Szeretek az osztályban lenni.	+	+/-	-
Válaszolok a tanulók minden kérdésére, reagálok kívánságaikra és figyelembe veszem érdeklődési körüket.	+	+/-	-
Kellemes és kölcsönös interakcióban állok az osztállyal.	+	+/-	-
Többet dicsérek, mint elmarasztalok. -		+	+/-
Óráim jól strukturáltak.	+	+/-	-
Ha a helyzet megkívánja, meg merem szegni a szabályokat. -		+	+/-
Ha egy szabályt nem tartanak be a gyerekek, beszélek az osztállyal.	+	+/-	-
Óráimon helyt adok a gyerekek javaslatainak.	+	+/-	-
Figyelmem minden tanulóra kiterjed. -		+	+/-
Az iskolát olyan helynek tekintem, ahol a gyerekek, az együttélés szabályait tanulják.	+	+/-	-
Próbálok tanítványaimat motiválni.	+	+/-	-
A gyerekeket együttműködésre ösztönzöm.	+	+/-	-
Jól ismerem tanítványaimat.	+	+/-	-
Óráimon van helye egy kis lazításnak és tréfának is. -		+	+/-

2. modul

A sikeres kapcsolat (a csoporttal)

Első rész

A téma : A kommunikáció szerkezete és felépítése csoportszinten

Célok:

A csoportszintű irányító magatartás alapelemeinek megismerése.

A nyitó viselkedésformák megfigyelése.

A pedagógus viselkedésének vizsgálata.

Időbeosztás:

Házi feladat megbeszélése	25 perc;
Interakció az utcán	20 perc;
Kapcsolatvesztés	05 perc;
A kommunikációs ciklus	05 perc;
A nyitószakasz	30 perc;
Szünet	
Kevésbé sikeres nyitás	20 perc;
Kölcsönhatás	10 perc;
Lezárás	10 perc;
Önálló gyakorlás	20 perc;
<u>Összesen</u>	<u>145 perc</u>

Házi feladat megbeszélése:

25 perc

Szükséges: videószett, tábla, - a kitöltött „önvizsgálat” kérdőívek

Egész csoportban

Üdvözlj mindenkit. Mondd el, mi a célja ennek a foglalkozásnak:

- tudatos szintre hozni a „normális” interakciót és
- az irányító magatartás alapelemeit tudatosítani.

Először is frissítsük fel azt a részt, ahol a múlt alkalommal abbahagytuk:

- a) Vannak kérdések a Videótréning módszere című könyvecskével kapcsolatban?
- b) A házi feladatot majd lépésről lépésre ellenőrizzük.
- c) Most pedig szeretném hallani, mit gondoltok a múlt alkalommal megtekintett „Vélemények” című bejátszásról; hasonlítsátok össze a videón szereplő kollégák álláspontját önvizsgálataitok eredményével.

Az önvizsgálat, pedagógiai légkör megbeszélése:

2-es szalag:

Vélemények

0.00.45-0.04.07

Kettes csoportokban:

Hasonlítsátok össze a pedagógiai légkörről készült önelemzéseiteket:

- Minden résztvevő elmondja az önelemzés kitöltésével kapcsolatos benyomásait.
- Elégedett vagy az eredménnyel? Akarsz valamin változtatni?
- Hol akarsz határozottabban fellépni és hol akarsz enyhíteni?

Az egész csoport együtt:

- Beszéljétek meg az alapelemeket.
- Van valakinek hasznos tanácsa, megjegyzése?

A megfigyelési gyakorlat megbeszélése:

Alapminta:

Érdeklődj a múlt heti megfigyelésekről. Mit figyeltek meg a résztvevők a felnőttek, gyerekek viselkedésén?

A megfigyelések alapján próbáld az alapmintát ismét összeállítani.

Táblaszöveg:

ALAPMINTA:

1. Kezdeményezések;
2. Követés és befogadás;
3. (helyeslő) Megnevezés;
4. Sorra kerülés;
5. Vezetés, irányítás

Mindenki tudja, hogy a gyerekek kezdeményező kedve igen eltérő. Némely gyerek többet, némelyik kevesebbet kezdeményez.

A gyakran kezdeményező gyereket a tanár néha stresszként éli meg, nem tud vele lépést tartani; nem tudja követni. Az ilyen gyereket a tanár elkezd vezetni, hajlik rá, hogy megfékezze őt. Általában ezek a gyerekek mindent megtesznek, hogy gyakran sorra kerüljenek. Vannak azonban túlságosan nyugodt gyerekek is, az ő esetükben a tanárnak arra figyelni, hogy ők is megszólaljanak az órán.

Nagyon fontos a pozitív hozzáállás, a bátorítás és a helyeslő megnevezések.

A gyerekekkel való kapcsolatban a felnőttnek szinte mindig irányító szerepe van. A tanár számára különösen fontos az irányító szerep megtartása.

Ez a modul az irányító magatartás alapelemeiről szól.

De térjünk vissza egy pillanatra a „normális” interakcióhoz, melynek elemeit minden helyzetben fel kell tudni ismerni. Csak akkor tudod az interakciót az oktatás során megfelelően alkalmazni, ha tisztában vagy a fogalmakkal. Nézzünk csak kicsit körül az utcán...

Interakció az utcán

20 perc

Szükséges: - videósztet,

2-es szalag:

Készítsetek mikroanalízist a következő jelenetekről:

1. részlet: 0.04.19-0.05.00 - Követés

A követés legegyszerűbb formája. Egy anya követi a gyermekét. Tele bizalommal. Az anya átveszi fia tempóját, ha az veszély felé közeledik.

2. részlet: 0.05.00-0.06.03 - Követés

A követés egy finomabb formája, ahol az apa tökéletesen ráhangolódik fiára. Hívd fel a résztvevők figyelmét arra a jelenetre, amikor az apa úgy közelít fiához, hogy először ráteszi a kezét a fejére (jelzi kilétét), csak azután emeli fel (a részlet elején). A tanárok ritkán alkalmazzák a ráhangolódást. Gyakran csak úgy rárontanak a gyerekre. Gondoljátok át a csoporttal, hogyan lehetne ezen változtatni az osztályban.

3. részlet: 0.06.03-0.06.40 - Nehéz követés

Egy síró gyerekkel sokkal nehezebb kapcsolatot teremteni. Sok felnőtt késve hangolódik rá a síró gyerekre, nem figyel rá, nem veszi komolyan.

4. részlet: 0.06.40-0.07.38 - Felváltva cselekvés

A piaci árus lánya. Vízet fröcsköl a vevőkre, ezzel mutatja, hogy ki a következő. Bár megérti, hogy olyasmit csinál, amit nem lenne szabad, nyugodtan csinálja tovább. Amikor a gyerek túl messzire megy, a vevő az elhárítás (elterelés) technikáját alkalmazza. Ez egy gyakran használt pedagógiai fogás.

5. részlet: 0.07.38-0.08.18 - Követés / Nem követés / Felváltva cselekvés

Felnőttek, akik egymást felváltva követik vagy nem követik. Ezt a jelenetet mikroanalízissel kísérve mutasd be.

6. részlet: 0.08.18-0.09.16 - Irányítás

A kislány nagyon fél a körhintában. A szülők ilyen helyzetekben gyakran ellenkező hangulatot mutatnak, hogy ezzel megnyugtassák gyerekeiket. Egy csecsemő szülei soha nem sírnak együtt a csecsemővel. Ha ezt tennék, az szimmetriát jelentene a

kapcsolatukban (a két fél egyenrangúan viselkedne), és ez nem nyújtana segítő / támogató viselkedésmintát a gyerekeknek. A szülő az ellenkezőjét teszi, mint a gyerek, ezzel próbálja átsegíteni őt más hangulatba.

Ezt a módszert a tanítás során is alkalmazhatjuk, leginkább a 8. osztályban. A serdülő kor előtti gyerekek lehangoltságán a nyugodt, tréfás, egyenrangú hozzáállás segít.

Ezek az irányító magatartás példái normális interakció esetén.

Kapcsolatvesztés

10 perc

Szükséges: - videósztet

A kapcsolatvesztés arról ismerhető fel, hogy az alapminta egy vagy több eleme eltűnik.

2-es szalag: Alsóház (az Alsóház (Lagerhuis) című tévéműsorból)

0.09.18-0.11.23

Az alapminta sémája alapján sorold fel a jelenetben előforduló problémákat. Mutass rá, hogy hol, mi és miért megy rosszul.

Pld.: - Az arckifejezés, a hang és a mozdulatok megváltoznak.

- A felváltva cselekvés összerosódik (egymás szavába vágnak).

- A műsorvezető viselkedése megváltozik.

A vezetők ismertetőjegye, hogy többet kezdeményeznek, mint mások. „Láthatóvá” teszik magukat.

Ugyanez megfigyelhető az osztály előtt is. Egy tanár pontosan ugyanezt teszi. Nézzük csak...

2-es szalag: Marjam

Dühös tanár,

0.11.27-0.12.20

5/6. osztály, tapasztalatorientált oktatás

Ezután térj át a kommunikációs ciklus témakörre.

A kommunikációs ciklus

05 perc

Szükséges: - videó, - transzparens / tábla

Az emberek közötti kommunikáció három fázisra osztható:

1. Nyitás;
2. Kölcsönhatás;
3. Lezárás

Ez a ciklus mindenféle helyzetben megfigyelhető: reggel, amikor a tanítás kezdődik, egy kérdés feltevésekor, utasítás adásakor, vagy bármilyen kapcsolat kezdetekor. A kommunikáció mind a három fázisban verbális és nemverbális módon zajlik. Egyéni kapcsolatokban és csoportszinten egyaránt. Ha a tanár pontosan jelzi, mikor lép át egyik stádiumból a másikba, jobban követhetővé válik. A fázisváltások nyomatékosítása tehát jelzésértékkel bír.

A következő feladatban koncentráljunk arra, hogy a tanárok hogyan használják a nyitás / kölcsönhatás / lezárás fázisait.

A nyitószakasz

35 perc

Szükséges: papír, tábla, videószett

Egyéni feladat:

Fogalmazd meg magadban, mikor jó a tanári nyitószakasz. Mi jellemzi ilyenkor a tanár cselekvését?

Kettes csoportokban:

vessétek össze gondolataitokat.

Az egész csoport együtt:

Gyűjtsétek ezeket össze egy transzparensre / vagy írjátok fel a táblára.

A Színház című jelenetben az irányítás jellemzői egy kicsit túlzott formában jól megfigyelhetők.

a) A színház

2-es szalag: Witteman - 0.12.25-0.13.09,

Az embereket jellegzetes viselkedésminták alapján csoportosítják. A színház című jelenetben megfigyelhető a tanári magatartás eltúlzott formája. A műsorvezetőknek jellegzetes a nyitó viselkedésük.

- Készítsetek mikroanalízist a két jelenetről.
- Jegyezzétek fel az alapelemeket egy transzparensre.

Irányítás:

1. A tanár üdvözlése: a tanár gyakran megáll az ajtóban, miután belépett a terembe.
2. A tanárnak egy központi helyet kell választani a teremben, melyet minden tanuló jól lát. Ha erre a helyre áll a tanár, ezzel a tanulónak azt üzeni, hogy valami fontos információ következik.
3. Figyelemfelkeltő jelzéseket kell adni a tényleges tartalom előtt. (Pld.:Paul de Leeuw: köhécsel, a torkát köszörüli). Kommunikációs nyitások lehetnek pld.: „Jó reggelt”, „oké”, „szóval”, csettintés, a ruhaujj felgyűrése, körbetekintés.... Nagyon fontos, hogy a tanulók valóban figyeljenek rád, amikor magadra akarsz irányítani a figyelmet. Észlelniük kell, hogy mikor kell összpontosítani.
4. Körbetekintés. Ellenőrizni kell, hogy mindenki rád figyel-e. Amennyiben nem, úgy személyre szóló figyelemfelkeltő jeleket kell adni.
5. A tanárnak jól észlelhetővé kell tennie magát az osztályteremben eltúlzott jelzések és testbeszéd segítségével. Próbálj magasabbnak tűnni (állj fel, nézz el az osztály felett). Használj nagy, széles mozdulatokat. Az elején beszélj hangosabban. A figyelemnek erőteljesen rád kell irányulni.
6. Egyértelműen fejezd ki magad, mindig pontosan közöld a gyerekekkel, mit kell tenniük.
7. Tarts tempót, ne várj sokáig egy-egy válaszra.
8. Az órát élénken kezd, lebilincselő tartalommal, ezt nevezzük tartalmi nyitásnak. Beszélj mélyebb, oktató hangon, az információt kis részletekben közöld. Tarts az egész osztállyal szemkontaktust, mindenkihez beszélj.

A tanári nyitószakasz

2-es szalag,

Wieke, ált. isk. 2. osztály

0.13.48-0.14.05

Akkelien, ált. isk. 6. osztály

0.14.57-0.15.27

Ezeket a példákat játsszátok is el. A csoport aktívan működjön közre.

Kevésbé sikeres nyitások

20 perc

Szükséges: papír, tábla, videó

2-es szalag

Akkelien (ált. isk. 6. osztály)

0.15.29-0.16.48

A csoport önállóan elemezze a látottakat és adj nekik egy videós feladatot. Készítsenek listát a jelenet hatékony és nem hatékony pillanatairól:

Erősségek	Hiányosságok	Érdekességek

Mutasd be az egész részletet és azután egy kicsit vonulj vissza, hagyd a csoportot önállóan dolgozni. Hármás csoportokban beszéljék meg a feladatot, azután a csoportok mondják el megfigyeléseiket.

Van még egy részlet esetleg egy második elemzéshez:

2-es szalag:

Liliane (ált. isk. 2. osztály)

0.16.51-0.18.57

A kölcsönhatás

15 perc

A nyitás után következik a kölcsönhatás fázisa: az ismeretek, az instrukció, a kérdés.

Fontos ebben a stádiumban, hogy:

1. A tanár minél egyértelműbben fejezze ki magát, mondja meg konkrétan, mit kell a tanulónak tenni: „ülj le”, „nézz rám”, „nyisd ki a könyved...”;
2. A tanári interakció és alapkommunikáció verbális és nemverbális szinten egyaránt magas színvonalú legyen;
3. Az egyéni szerepek (soronkövetkezések) csoportszintre emelkedjenek.

A csoportszintre kiterjesztés eredménye, hogy az információ a tanulók figyelmét jobban leköti.

A kölcsönhatás szakaszának elemei a következő videórészleteken láthatók.

2-es szalag: Akkelien

Utasítást ad és mellette nemverbálisan maga is csinálja azt, amit a csoporttól elvár (interakció). Egyértelmű kifejezéseket használ, állandóan figyel, hogy haladhat-e tovább. Tehát a csoportéhoz igazítja tempóját.

0.19.10-0.20.02

Marjo

Egy kérdéssel nyitja a kört. Konkrét kérdéssel, nyitottan indít. Nem terjeszti ki az információt. Sok nyitott kérdést tesz fel, sokan sorra kerülnek.

0.20.06-0.21.17

A lezárás

15 perc

Fontos, hogy a lezárás a tanuló számára egyértelmű legyen.

A lezárások a következőképp zajlanak le:

1. Körbetekintés, annak ellenőrzése, hogy megértették-e a tanulók a hallottakat (nemverbális);
2. Az érthetőség verbális ellenőrzése (megértettél ?, világos, amit mondtam ?);
3. Pozitív, helyeslő értékelés: „jól van, nagyszerű, pompás”.

A lezárás helyeslő megnevezéssel jót tesz a hangulatnak és biztosítja a helyes viselkedés megismétlődését. A negatív értékeléseknek következményei vannak a tanár és tanítványa közötti kapcsolatra.

A következő videórészleteken lezárásokra találhatunk példákat:

2-es szalag: Marjo	lezárásként helyeslés	0.21.29-0.22.01
Akkalien	verbális helyeslés (helyeslő megnevezés)	0.22.05-0.22.22
Akkalien	bilaterális nemverbális megerősítés	0.22.27-0.22.42
Akkalien	bilaterális nemverbális megerősítés	0.22.46-0.23.05

Önálló gyakorlás

20 perc

Amennyiben dupla felszerelés áll rendelkezésükre, dolgozhatnak kettes csoportokban. Ha nincs, akkor vegyék a 2-es szalagról Liliane jelenetét.

Két csoport esetén:

Mindkét csoport elemezzen egy-egy részletet. Lehet az 1-es és 2-es szalagról venni egy-egy jelenetet, de lehet mindkettőt a 2-es szalagról, a legutóbbi részek közül választani.

Készítsenek a csoportok a másik csoport részére kiselőadást a kommunikációs ciklusról az alapján, ahogy a mai foglalkozáson vették. Ezenkívül találjanak ki a másik csoport részére egy videós feladatot.

Például:

- Véleményed szerint ez a tanár megfelelőképp zárja-e le az órát?
- Mennyire mondhatók a nyitások egyértelműnek?
- Miért kelt ez a jelenet kellemes benyomást?

A harmadik összejevetelt kezdhettek ezekkel a feladatokkal.

Egy csoport esetén tehát:

Liliane, 2. kazetta

0.23.09-0.28.41

A tréningvezető részére:

Kérj meg két résztvevőt arra, hogy órájuk első tíz percét hagyják lefilmezni.

Ki vállalkozik rá, hogy órájának első tíz percét lefilmezzem? Következő alkalomra két bejátszásra lesz szükségem.

Az órakezdést és a folytatás elejét szeretném felvenni. Amennyiben már nem akartok tovább a kezdéssel foglalkozni, akkor a tanítási folyamat elejét vesszük fel.

Házi feladat:

1. Te hogyan kezdted az órát? Írd le, hogyan kezdted legutóbbi órádat.

2. Próbáld ki a pozitív értékelést, milyen hatást tapasztalsz?

3.Olvasd el A sikeres tanár-diák kapcsolat című könyvecskét.

4.Dolgozz tovább a „pedagógiai légkör önvizsgálata” után hozott elhatározásaidon.

2. modul

Második rész

A sikeres kapcsolat (a csoporttal)

A téma:

A saját iskolából / osztályból hozott múlt órai szituáció gyakorlati megfigyelése, általánosítások.

Célok:

Reflektálás saját tanári viselkedésünkre.

Megismerni a pozitív tanári viselkedés csoportra gyakorolt hatását.

A kamera használatának bevezetése.

Időbeosztás:

Házi feladat megbeszélése	25 perc;
A felvételek bemutatása	80 perc;
Szünet	
Hogyan tartsuk fenn az osztály figyelmét	20 perc;
Három csoport kialakítása	15 perc;
Házi feladatok	05 perc;
<u>Összesen:</u>	<u>145 perc</u>

A házi feladat megbeszélése

25 perc

Szükséges: - transzparenszek / tábla; - papír

- a) Mindenkit üdvözlj. Mondd el, hogy a mai foglalkozáson megnézték a hozott anyagokat. A házi feladat az órakezdés volt, ezt rögtön a foglalkozás elején meg fogjátok nézni videón.
- b) Érdeklődj, vannak-e a könyvecskével kapcsolatban kérdések. Válaszolj ezekre a kérdésekre.
- c) Érdeklődj, hogy a pedagógiai légkör önvizsgálata után hozott elhatározások megvalósítása milyen stádiumban van. Részletesen beszéljétek meg, mi az, ami jól megy; ki hogyan kísérletezik és próbálja munkáját jobbra tenni.

Pozitív értékelések:

Vitassátok meg a csoporttal a „pozitív értékelő tanári magatartás” előnyeit.

Válaszoljatok közösen ezekre a kérdésekre (esetleg írd fel a válaszokat a táblára).

1. A pozitív értékelő magatartás mely szempontjai állnak hozzád a legközelebb?
2. Mely szempontjaival nem értesz egyet?
3. Mit kell tennie a tanárnak a pozitív értékelő magatartás megvalósítása érdekében?

A résztvevők hozzanak konkrét példákat és fejtsék ki ezek hatását a gyerekekre. A válaszokat írd fel a táblára.

Egyéni feladat:

Jegyzezd fel magadnak, hogy mely pontoknál, illetve mely tanulók esetén tanúsítottál túl kevés pozitív értékelő figyelmet.

Esetleg pont azon tanulók esetében, akik tanulási vagy magatartási problémákkal küzdenek?

Az elkövetkezendő időszakban mit szándékozol tenni annak érdekében, hogy a helyzetet változtass?

Hármas csoportokban:

1. Mit figyeltél meg magadon, hogyan ragadod meg az osztály figyelmét, hogyan kezded az órát?
2. Fogalmazd meg a legfontosabb jellemzőket.
3. Mennyire volt hatásos a módszered?

Az egész csoport együtt:

Mindegyik hármas sorolja fel a legfontosabb összegyűjtött gondolatokat.

A tréningvezető feladata, hogy a csoport figyelmét a pozitív elemekre és eredményekre fókuszálja.

A felvételek bemutatása

80 perc

Szükséges: - Egy vagy két komplett videó felszerelés, - transzparens / lapok, tábla

A felvételek bemutatásának menete attól függ, hogy az első részben egy vagy két videó felszereléssel dolgoztatok:

1. Ha két videóval dolgoztatok, most mindkét csoportnak kiselőadást és videós feladatot kell adnia a másik csoportnak (lásd: első rész vége).
2. Kezdheted a foglalkozást felfrissítésként a 2-es vagy 1-es szalagról még nem használt bejátszással. Frissítsétek fel a megfigyelési szempontokat Továbbra is ügyelj a kommunikáció érthetőségére.
3. Az órakezdő magatartásról készített, saját iskolából hozott felvételeket is - a felszereléstől függően - lehetőség szerint két csoportban dolgozzátok fel.

A felvételt készített tanárokat kérdd meg, hogy felvételeiket veled együtt mutassák be. Egymás után vagy két csoportban.

Ha két csoportban dolgoztok, szükség van két videó felszerelésre és két külön helysége. A két videó használata azért előnyösebb, mert a csoport két kisebb csoportra oszlik, így a hangulat barátságosabbá válik, az éppen szereplő tanárnak jobb lesz a közérzete.

A két csoport később bemutatja egymásnak az anyagot és videós feladatot gondol ki a másik csoport részére.

Ebben az esetben megváltoztatható az időbeosztás.

Készíts előre egy transzparenst, melyre előzőleg írd fel a nyitás, kölcsönhatás, és lezárás fázisainak alapelemeit.

Ismételjétek át gyorsan a legfontosabbakat:

A „nyitás” jellemzői:

- 1.Üdvözlés,
- 2.Központi pozíció,
- 3.Figyefelmfelkeltő jelek,
- 4.Körbetekintés,
- 5.Felnagyított jelzések; határozott gesztusok és hangos, egyértelmű verbális megnyilvánulások,
- 6.Tempo,
- 7.A gyerekektől elvárt cselekvések egyértelmű megfogalmazása,
8. Élénken, érdekesítő tartalommal kezdeni.

A „kölcsönhatás” jellemzői:

- 1.Egyértelműség - utasító jellegű mondatok (csináld ezt..., csináld azt...),
- 2.Interaktív rész + alapkommunikáció,
- 3.Kiterjesztés az egész osztályra

A „lezárás” jellemzői:

- 1.Ellenőrzés - tudta-e a csoport követni az eddigieket,
- 2.Körbetekintés,
- 3.Értékelés. Minél több helyeslő megnevezés.

A felvétel megtekintése:

Figyelem!!! A saját iskolájukban felvett videón szereplő tanárok ilyenkor rendkívül sebezhetővé válnak. Ezért az első elemzést magad végezd, lehetőleg a szereplő tanárral együtt. Mutass példát pozitív értékelésből, így befolyásolod a csoportot a pozitív értékelés irányába.

Csoportfeladat:

Nézzük meg együtt kollégátok videófelvételét. Megfigyelési szempontok:

- 1.A tanár reakciói
- 2.A tanár erősségei
- 3.A tanulók reakciói

A felvételen szereplő tanár feladata:

Mely fogások, módszerek, technikák működnek a legjobban a felvett jelenetben?

Mit szándékozol a továbbiakban még tökéletesíteni?

A tréningvezető feladata:

Az órakezdés általában mindenkinek menni szokott. Adj hangot tetszésednek, légy vidám, így befolyásold a többiek hangulatát, gondoskodj róla, hogy a feszültség oldódjon. Terjeszd ki az elemzést a csoportra, fokozatosan a többieket is vondd be. Próbálj a lehető legpozitívabban értékelni. Ha a csoport megtekintette a felvételt, a kognitív folyamat beindítása érdekében készítsetek mikroanalízist. Az elején tartalmilag reagálj, majd térj át reális analízisre, ahol már a hiányosságok is felszínre kerülnek. Ezt mindig kövesse konkrét megoldások javaslata, annak érdekében, hogy a tanár tovább tudjon lépni. Gyakorlásként kell felfogni az egészet és ezt fogalmazd is meg a csoport előtt. A gyakorlás ugye nem automatizált cselekvés, így tévedések, hibák kísérhetik. A gyakorlás kudarcokkal jár, kudarcok esetén nincs mese...újra kell próbálkozni.

A csoport figyelmének fenntartása

20 perc

Szükséges: - videó

A nyitószakasz után kezdődik az igazi feladat: az osztály figyelmét fenntartani és elérni, hogy végig aktívan dolgozzanak. Ezt csak lebilincselő tartalommal tudod elérni. A gyakorlatban ez persze nem mindig megvalósítható. Ezenkívül gyakran túl sokat kívánunk a gyerekektől, hiszen felnőttek is csak 20-30 percig tudnak folyamatosan figyelni, a gyerekektől pedig néha ennél sokkal többet várunk el.

Nézzük meg a következő részletet:

- Figyeld meg a tanulók reakcióit.
- Mit tud a tanító tenni, hogy fenntartsa az érdeklődést?

2-es szalag: Liliane	Nevek olvasása körben.	0.34.04-0.36.19
2-es szalag: Marjo	Reakció a nevek olvasására.	0.36.22-0.39.22
2-es szalag: Marjo	Egy alternatíva.	0.28.46-0.34.00

Ami az óra tartalmi részét illeti, az új anyag feldolgozása (tanítás) és az adaptív oktatás viszonya a legmeghatározóbb tényező.

Az tanítást tárgyaló modul előkészítéséhez oszd a társaságot három csoportra.

Ismételjétek át nagyvonalakban az adaptív oktatás jellemzőit (ennek leírása az első modulban található).

A három csoport:

15 perc

A három csoport témája:

1. TANÍTÁS és KOMPETENCIA
2. TANÍTÁS ÉS a KAPCSOLATOK
3. TANÍTÁS és AUTONÓMIA

A. Mindenki jegyezze fel: mit mond, mit csinál az osztály előtt, hogy kielégítse a gyerekek három alapszükségletét.

B. A csoportok tagjai vessék össze feljegyzéseiket a csoporton belül.

C. Jegyezzétek le, mit figyeltetek meg, mit tanultatok egymástól, mit szeretnétek majd kipróbálni, mit akartok megtartani, mit akartok majd az egész csoportnak elmondani, stb.

Házi feladat:

1. Használd a csoportod témájáról készített jegyzeteket, és próbáld ki a megbeszélte elemek közül néhányat a gyakorlatban.
2. Próbáld ki az osztály figyelmének fenntartására javasolt munkaformákat és feladatokat. Mi válik be és mi nem?
3. Mindenki írjon egy „áttekintést” egy tetszőleges iskolai szituációról (egy helyzet pontos leírását nevezzük áttekintésnek).

Téma: „*Hogyan kezelem a gyerekek közötti különbségeket a tanítás során?*”.

3. modul -

A tanítás - Első rész

A téma:

A tanítási folyamat vizsgálata.
Kapcsolat az adaptív oktatással.
A különbségkezelés elmélyítése.

Célok:

Reflektálás a saját oktatási stílusra a tanítási folyamat szemszögéből.
A monológ típusú tanítás átalakítása interaktívvá.
Attitűd meghatározás a különbségkezelés szempontjából.

Időbeosztás:

Bevezető	10 perc;
Attitűd	15 perc;

Az hatékony tanítási folyamat jellemzői	15 perc;
Az adaptív oktatás jellemzői	15 perc;
Az adaptív tanítási folyamat jellemzői	05 perc;

Szünet

Videórészletek	35 perc;
Megbeszélés	35 perc;
<u>Összesen</u>	<u>145 perc</u>

Bevezető

10 perc

Szükséges: - transzparens / tábla, - videó

Mindenkit üdvözlj. Mondd el a modul célját és azt, hogy ez alkalommal maga a tanítási folyamat lesz a megfigyelések célpontja.

Hogyan tanítod és gyakoroltatod az anyagot minél több tanuló aktív bevonásával?

Házi feladat megbeszélése:

Kérdezd meg, ki mit próbált ki, illetve valósított már meg a tanfolyamon eddig tanultakból.

Légy nagyon érdeklődő. Kérdezd meg, eredményesek-e a kísérletek, ki, mit próbált ki a múlt alkalommal kiscsoportokban tett javaslatokból. Ezután fussátok át gyorsan az „áttekintéseket”.

Attitűd

15 perc

Nézzétek meg a következő bejátszást:

3-as szalag: Marjo a gyerekek közötti különbségekről 0.00.58-0.02.32

Beszélgétek meg a csoport benyomásait erről a felvételtől.

Ezután nézzétek meg, milyen kapcsolódási pontok fedezhetők fel Marjo véleménye és a házi feladatként készített „áttekintések” között.

Az effektív tanítási folyamat jellemzői

15 perc

Szükséges: - transzparens / tábla

Az adaptív oktatás legfontosabb tényezője a kihívás, melynek következményeként a tanulók aktívan hozzájárulnak saját fejlődésükhöz.

Ahhoz, hogy a tanulók aktívan hozzájáruljanak saját fejlődésükhöz, szükség van még a kihívás mellett jól strukturált tanulási környezetre és rendszeres, interaktív tanórákra.

Ezenkívül feltétel, hogy az anyag legyen összhangban a tanulók befogadóképességével és előismereteivel, tehát a tanítandó anyag a tanulók szintjéhez igazodjék.

Hogyan érhető el a lehető legoptimálisabb tanítási-tanulási folyamat?
Szerinted mi a hatékony tanítási-tanulási folyamat szerkezetének titka?

Szedjétek össze és jegyezzétek le a megjegyzéseket.

Vezesd a beszélgetést olyan irányba (téggy fel segítő kérdéseket és egészítsd ki a megjegyzéseket), hogy a tanítási-tanulási folyamat szerkezete a következőképp kirajzolódjon:

a. Bevezetés: Közölni a gyerekekkel, hogy mit fognak ma csinálni, mit fognak tanulni.

b. Visszapillantás:

Az előismeretek lényegre törő, irányított felfrissítése.

A visszapillantással felidézett anyaghoz tudják majd a tanulók az új anyagot kötni. Az előző anyag leglényegesebb részeit kell felidézni.

c. Az új anyag ismertetése és magyarázata.

Légy minél *interaktívabb* és próbálj reagálni a tanulók megnyilvánulásaira. Kerüld a monológokat. Téggy fel minél több kérdést, csalogass ki minél több választ. Vond be a tanulókat a munkába. Releváns információt adj, melyet kontextusba tudnak helyezni. Nagyon fontos itt, hogy milyen kérdéseket teszel fel. Törekedj a nyitott és zárt kérdések egyensúlyára. A kérdéseket az egész osztályhoz intézd, ne egyénekhez.

d. Gyakorlás (egyéni vagy csoportmunkában).

Minden tanulót aktivizálj. A gyakorlásra adott időben és a feladatok nehézségi szintjében valószínűleg differenciálásra van szükség. A tanulóknak eltérő didaktikai szintjüknek megfelelően különböző feladatokat kell adnod.

e. Visszacsatolás.

Visszacsatolásnál a helyeslő megnevezés erősíti a tanuló kompetenciaérzését.

Az adaptív oktatás jellemzői

15 perc

Szükséges: - transzparens / tábla

A tanár szerepe elsősorban az, hogy kielégítse a gyerekek három alapszükségletét:

Írd fel a táblára:

KAPCSOLAT
KOMPETENCIA
AUTONÓMIA

A motivált tanulás elérése érdekében törekedni kell a gyerekek ezen három alapszükségletének kielégítésére.

KAPCSOLAT:

Kutatásokból ismeretes, hogy a gyerekek nem tanulnak, ha kényszerítve vannak vagy veszélyben érzik magukat. Ilyenkor úrrá lesz rajtuk a szorongás és bizonytalanságérzés. Más dolgok foglalják le gondolataikat. A „túlélés” jobban foglalkoztatja őket, mint a tanulás. Azok a gyerekek, akik biztonságos, szeretetteljes környezetben nőnek fel, a felnőttek és társaik tisztelik és elfogadják őket, teljes figyelmüket és energiájukat a tanulásra képesek irányítani. Tele vannak tudásvágygal, sokat kezdeményeznek, szeretnék megismerni és irányításuk alá vonni a világot. Az osztály keretén belül nagyon fontos szerepet játszik a tanárhoz fűződő kapcsolatuk. Ha ez a kapcsolat jó, ez motiválja és stimulálja a tanulókat. A kapcsolat kölcsönösségen alapszik. A tanuló viselkedése befolyásolja a tanár hozzá fűződő viszonyát, de ugyanez fordítva is igaz. A tanuló reagál a tanár viselkedésére. Ha a tanár tisztában van cselekedeteinek következményeivel, úgy nagymértékben képes ezt a kapcsolatot irányítani. Persze azért vannak olyan tanulók, vagy egész osztályok is, melyek nagyon megnehezítik tanáraik számára a kapcsolat kézbentartását.

KOMPETENCIA:

Minden tanár tudja, milyen következményekkel jár a tanuló fejlődésére nézve, ha a tanuló nem bízik képességeiben: „úgysem fog sikerülni, akárhogy erőlködök is”. Ha a gyerekek nem bíznak saját képességeikben, bele sem kezdenek a munkába vagy játékba. Ezzel szemben azoknak a gyerekeknek

nőni kezd az önbizalmuk, akik azt tapasztalják, hogy egyre többet tudnak. Realizálódik bennük, hogy sikereiket önmaguknak köszönhetik. Ők dolgoztak meg érte és „jók” lettek valamiben. Ezek nagyon fontos és kellemes élmények a gyerekek számára. Minél több ilyen élményben részesülnek, annál több önbizalmat szereznek. Bíznak benne, hogy következő alkalommal ismét sikerülni fog. Kompetensnek érzik magukat.

A jó osztályszervezéssel és megfelelő didaktikai felépítéssel tanár erősíteni tudja a gyerekek kompetenciaérzését.

AUTONÓMIA:

A gyerekek szeretik a dolgukat önállóan csinálni, felnőttek segítsége és támogatása nélkül. Késztetést éreznek az önállóságra. A választás és döntés lehetősége motiválja őket. Azok az elfoglaltságok, amelyek nem adnak lehetőséget saját ötleteik kibontakoztatására és amelyek során szükségtelenül szigorú irányítást kapnak, demotiválóan hatnak és unalmas, értelmetlen dolgokká válnak a gyerekek szemében. Kevés bennük a kihívás. A tanulók ellenszegülnek a túlzott irányításnak és gondoskodásnak.

A tanár teendői a három alapszükséglet kielégítése érdekében (táblaszöveg)

1. Barátságos és egyértelmű **interakció:**

kapcsolattartás a gyerekekkel.

2. Rendezett és kiszámítható **osztályirányítás:**

az óraszervezés módja, a szabályok következetessége, rendszeresség, együttműködés, segédanyagok, stb.

3. Megfelelően szerkesztett és a tanulók szintjéhez igazított **tanítási folyamat**

a magyarázat módja és változatossága, a célok elérésének módja.

A továbbiakban az adaptív tanítási folyamat jellemzőiről lesz szó.

Az adaptív tanítási folyamat jellemzői:

05 perc

Szükséges: - transzparens / tábla; - videó

Annak érdekében, hogy a tanítási folyamat a gyerekek alapszükségeit kielégítse, és a tanár a tanulók közötti különbségeket kezelni tudja, a tanítási folyamatnak a következő elemeket kell magában foglalnia:

(Táblaszöveg)

■ **Kihívás:**

a gyerekeket önálló felfedezésekre, megfigyelésekre kell ösztönözni, önálló felismerésekre kell rávezetni.

■ **Segítségnyújtás:**

segítséget kell nyújtani azoknak a tanulóknak, akik még nem tudnak önállóan boldogulni .

■ **Bizalom :**

a tanulási-tanítási folyamat során elengedhetetlen a tanár és tanítványa között fennálló bizalom.

Törekedni kell a kihívás és a segítségnyújtás megfelelő egyensúlyára. Célunk az önállóan tanuló, aktív, sokat kezdeményező és kezdeményezéseikért felelősséget vállaló, társaival együttműködni képes gyermekek nevelése.

A következő órai felvételek egyike alapján tekintsétek át a tanítási folyamat elemeit. Ha van idő arra, hogy mindkét jelenetet bemutasd, a megfigyelési szempontok segítségével érdekes kontraszt fog kirajzolódni a két tanár munkája között. Mindkét feladathoz ugyanazokat a megfigyelési szempontokat add.

Videórészletek:

35 perc

3-as szalag:

Akkelien, Ált. isk. 6. osztály

0.02.36-0.13.04

A gyerekeknek törtéket kell különböző módokon kifejezni.

A tanárnő ezeket „álneveknek” hívja.

3-as szalag:

Marjan, 5/6. osztály

0.13.08-0.23.29

Számítan feladat csoportmunkában

Feladat:

Oszd a csoportot három részre, minden csoportnak adj a következők közül egy megfigyelési szempontot:

1. Mennyire és milyen szempontból felel meg a felvételen látható jelenet az hatékony tanítási folyamat elemeinek? Mit kellene a tanárnak megváltoztatnia? Milyen tanácsot adnál neki?
2. Milyen mértékben éri el a tanár a „kapcsolat - kompetencia - autonómia” alapszükségletek kielégítését? Mit kellene a tanárnak megváltoztatnia, milyen tanácsot adnál neki?
3. Milyen szinten valósítja meg a tanár a „kihívás - segítségnyújtás - bizalom” egységét? Mit kellene a tanárnak megváltoztatnia, milyen tanácsokat adnál neki?

A jelenetek megtekintése után gyűjtsétek össze mindhárom csoport észrevételeit. Ezeket írd fel a táblára vagy transzparensre.

Megbeszélés:

45 perc

Oszd a csoportot három részre:

- 1.csoport: A tanítási folyamat és a kapcsolatok;
- 2.csoport : A tanítási folyamat és az autonómia;
- 3.csoport: A tanítási folyamat és a kompetencia.

A csoportok összetétele maradhat ugyanaz, mint az előző feladatnál, de csoportosíthatod a tanárokat a szerint is, hogy alsó-, középső-, vagy felső-tagozatban tanítanak. Akár úgy is összeállíthatod a csoportokat, hogy mindegyikben legyen alsó-, középső- és felső-tagozatos tanár is (vertikális csoportosítás).

A csoportok foglaljanak állást a következő kérdésekben:

- a. Iskolájukban szeretnék-e alkalmazni az adaptív oktatást? Szeretnék-e kipróbálni kísérletképpen? Ha igen, nevezzenek meg egy konkrét kísérleti helyzetet, amelyet könnyen meg tudnának valósítani.

(Ezután oszd ki a „kezdeményezések listáját”, mindenki egyénileg töltse ki az első oldalt.)

- b. Mindenki gondolja át, milyen változtatást/újítást kezdeményezne elsőként és hogyan kezdene hozzá a megvalósításához? Mindenki használja a táblán látható feljegyzéseket. Ezután a csoportokon belül osszák meg egymással javaslataikat és a csoport válasszon ezek közül egyet, amivel mindenki egyetért.
- c. Következő alkalommal mindhárom csoportnak harminc perc áll majd rendelkezésére, hogy bemutassa a másik két csoportnak a javaslat kidolgozott tervét.

Kísérletezési területek lehetnek például: a tanítási folyamat, a munkaformák, a módszer kevésbé kötött használata, az osztályirányítás, a környezet és hangulat javításának lehetőségei.

Megoldható a feladat többek között például úgy, hogy a csoport egyik tagjának óráját meglátogatják a többiek és erről beszámolnak a másik két csoport tagjainak a következő foglalkozáson.

A javaslattételek beindításához szükség esetén bemutathatod a „Vélemények” című bejátszást.

- 3-as szalag: - Marjo a gyerekek elfoglaltsága és nyugtalansága, valamint jó közérzetük közötti összefüggésekről beszél 0.23.33-0.24.56
- Tanuló, 7/8. osztály, a klasszikus és tapasztalatorientált oktatás közötti különbségről 0.25.00-0.28.22
- Marjo, javaslatok anyanyelvórai feladatokhoz 0.28.28-0.31.44

Házi feladat:

1. A munkacsoportok terveinek előkészítése és kidolgozása. Mindhárom csoport legalább egyszer hozzon össze egy találkozót, vagy kettes csoportokban készüljenek.
2. Csoportonként készítsenek egy-egy videó felvételt, mellyel bemutatják a csoport munkáját és annak eredményeit. A legfontosabb mozzanatokot válasszák ki a bemutatáshoz és törekedjenek az érdekes témaválasztásra. Legyen a munka jól szerkesztett és jól átgondolt.
3. Mindenki fejezze be otthon a „kezdeményezések listáját” és írja le a megvalósított tervek eredményét.
4. Olvassák el a „Tanítási folyamat” című könyvecskét.

Kezdeményezések listája:

Javaslat a tanulási eredményesség növelésére az osztályomban:

Az előkészületek, megközelítés, kezdés:

Általánosságban:

Konkrétan:

A kísérlet a következőképp zajlott le:

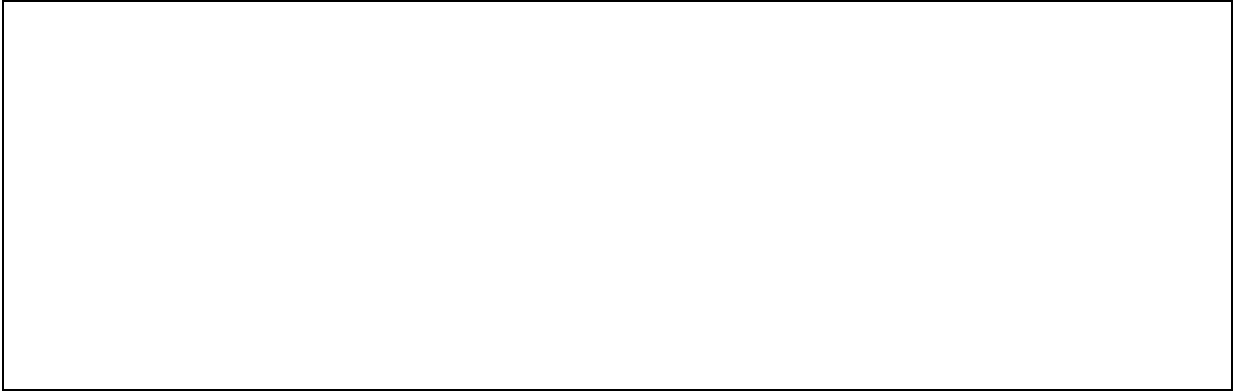
Általánosságban:

Ami simán ment:

Ami kevésbé simán ment:

Ennek okai:

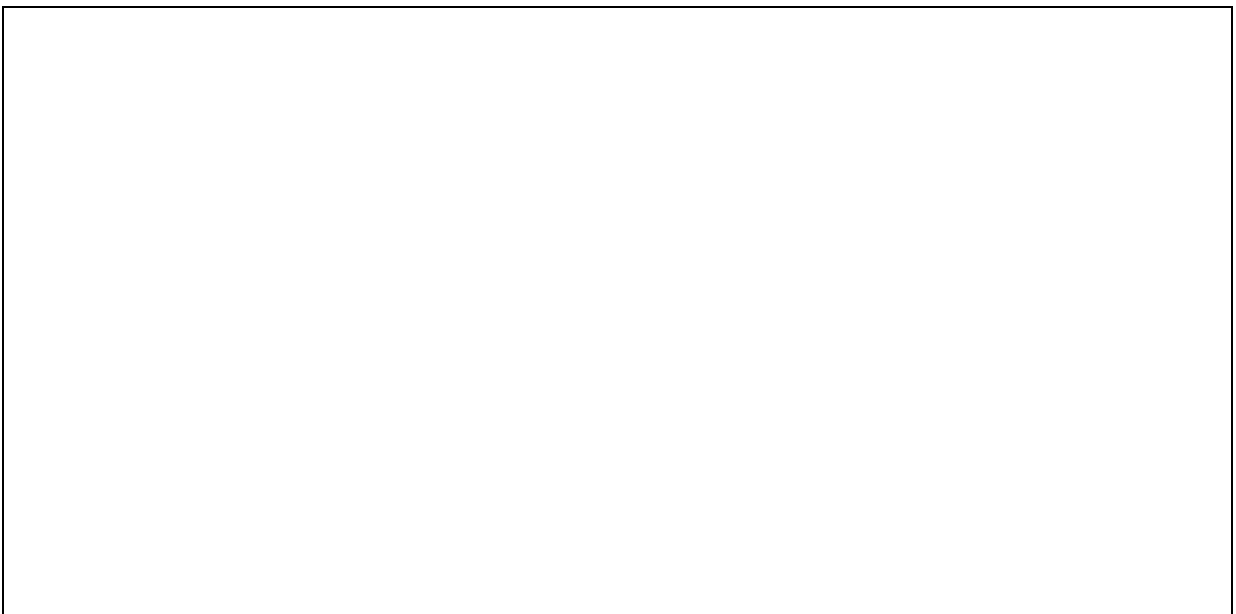
Kísérletemhez a következő előfeltételeknek kellett teljesülni:

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the student to list the pre-experiment conditions.

A tanulási eredményesség milyen mértékben növekedett a kísérlet után:

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the student to describe the extent of learning results after the experiment.

A kísérletből levonható tanulságok:

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the student to write down the conclusions drawn from the experiment.

3. modul

Második rész

A tanítási folyamat

A téma:

A tanítási folyamat témájához kapcsolódó gyakorlati foglalkozás .

Kapcsolat az adaptív oktatással.

A különbségkezelés.

Célok:

Reflektálás egy, a saját osztályból vett szituációra és a tanár lehetőségeire.

Rájönni, hogy „másképp” is lehet tanítani.

A sikeres pillanatok és egymás szaktudásának méltatása.

Időbeosztás:

Bevezetés	05 perc;
Házi feladat megbeszélése	15 perc;
A saját iskolában készített felvételek és munkák bemutatása (a csoportok szerint: ■ A tanítási folyamat és a kapcsolat; ■ A tanítási folyamat és a kompetencia; ■ - A tanítási folyamat és az autonómia)	120 perc;
Konkrét javaslatok	05 perc;
Házi feladat	05 perc;
<u>Összesen</u>	<u>145 perc</u>

A foglalkozás kezdete előtt derítsd ki, hogy elkészültek-e a házi feladatként kért videofelvételek.

Ha nem, használhatod:

3-as szalag:	Részlet, férfi tanár. 7-8. osztály, az autonómia témakörnél jól használható	0.31.49-0.39.48
3-as szalag:	Liliane, ált. isk. 2. osztály a kapcsolat témakörnél jól használható	0.39.53-0.46.48

Természetesen a saját iskolai felvételeket részesítsd előnyben. A tanulási hatékonyság is nagyobb lesz ebben az esetben.

Bevezetés

05 perc

Légy nagyon kíváncsi, érdeklődő a csapat kísérleteire. A mai foglalkozáson a saját iskolai gyakorlat vizsgálata lesz a téma. Közelebbről megismerkedünk majd a „kapcsolatok”, „kompetencia” és „autonómia” témakörökkel.

Mindhárom csoport bemutatja majd munkáit.

Bevezetéképpen egy kis felfrissítés:

3-as szalag:	a férfi tanár a módszer szabadabb alkalmazásáról beszél	0.28.50-0.31.49
--------------	--	-----------------

A házi feladat megbeszélése

15 perc

A házi feladatot ez alkalommal a foglalkozás során folyamatosan fogjuk majd ellenőrizni.

Kérdezd meg, vannak-e a könyvecskével kapcsolatban kérdések. A „kérdések feltevése” és a „jelentkezés” témákkal kapcsolatban számíthatsz kérdésekre.

Ezután ha szükségesnek tartod, elevenítsétek fel az együttműködni nem akaró, az órából magukat kivonó tanulók problémakörét.

A tanulási folyamatok szakaszokban zajlanak le:

A gyerekek nem „tabula rasa”-ként jönnek az iskolába. Már vannak ismereteik, tapasztalataik, átlátnak bizonyos összefüggéseket. A tanár dolga az iskolában ezekre építeni. A tanítási folyamat során ezeket az ismereteket kell bővíteni.

A tanítási folyamat fázisai tehát:

Táblaszöveg:

<p>REFLEKCIÓ: adj lehetőséget a gyerekeknek, hogy átgondolják a témával kapcsolatos előismereteiket</p> <p>SAJÁT TAPASZTALAT: a gyerekek próbáljanak meg maguk kapcsolódási pontokat keresni a témához</p> <p>ISMERETEK: maga az új anyag.</p>
--

A tanítási folyamatnak minden esetben tartalmaznia kellene ezeket az elemeket, hogy a tanulási hatékonyság optimális legyen.

A tanítási-tanulási folyamat során a gyerekek:

1. Rájönnek, miről beszélnek nekik, így kiáltanak fel magukban: „ja, erről van szó”.
2. Megértik, felfogják miről szól az óra. A gyerekek egy csoportja pont ennél a pontnál adja fel, nem figyel tovább, úgymond kicsúszik a tanár hatásköréből.

Valami ilyesmit gondolnak ebben a pillanatban: „ezt én már tudom”, „ez engem nem érdekel”, „ez túl nehéz”, „ja, csak megcsinálom ezt a behelyettesítést...”. A jó tanítási módszerek megelőzik a „kicsúzás” előfordulását.

3. Igazi tanulás. Vagyis a hallottak és látottak jelentéssel telnek meg.

4. Gazdagabbá válás. A gyerek érzi, hogy a tanultakat hasznosítani tudja, ezáltal érzi, hogy gyarapodott tudása.

A saját iskolában készített felvételek / munkák bemutatása: 120 perc

A tanítási folyamat és a kapcsolatok: 40 perc

A további munka attól függ, hogy készen vannak-e a házi feladatok és azok milyen jellegűek. Először azonban a kérdőívek segítségével mindenki gondolja át saját tanítási stílusának az adott témakörhöz kapcsolódó jellemzőit. Így mindenkit aktiválni tudsz és jobban oda fognak figyelni a másik két csoport munkájára:

a. Reflektálási feladat:

Oszd ki a „Kapcsolatok” kérdőíveket és mindenki töltsse ki ezeket.

Ezután beszéljétek meg közösen benyomásaitokat.

Ösztönözd a tanárokat, hogy konkrét példákat hozzanak.

b. A házi feladatként készített munkák, felvételek bemutatása.

A szereplő tanár, vagy csoport maga adjon bevezetőt és magyarázatot a bemutatásra kerülő anyagról.

Ha egy mód van rá az irányítást is vegye kézbe.

A felvételhez kapcsolódó feladatok:

- Emeljétek ki azt, ami jól sikerült és gondoljátok át, hogy miért...
- Figyeljétek meg, hogy a tanítási folyamat, szituáció interaktív-e.
- Találkoztok-e az előbbi kérdőíven szereplő szituációk valamelyikével? Melyikkel?
- Tanácsok, ajánlatok?

Törekedj arra, hogy a csoport minél több reakciót adjon; irányítsd a beszélgetést.

Gondoskodj pozitív visszacsatolásról a szereplő tanár felé.

Kezdeményezz néha rövid mikroanalízist.

Utalj olyan témákra és fogalmakra, melyek korábbi foglalkozásokról már ismertek, vagy olyanokra amelyek a kérdőív kapcsán felmerültek.

Ahol szükséges, adj a tanárnak tanácsokat.

Ezután kérdezd meg, hogy a „tanítási folyamat és a kapcsolatok” csoport többi tagja mivel készült, hogy boldogult a munka során.

A beszélgetés során ezekről a tényezőkről kell szót ejteni (ha a csoport nem erről beszél, a tréningvezető terelje a szót ezekre a pontokra):

1. A tanítási folyamat és cselekvés interaktív módja; tehát a megfelelő egyensúly a nyílt és zárt kérdések között, az alapkommunikáció komponense.
2. A munka atmoszférája kellemes-e vagy sem. A tanulók jó közérzetének jelei.
3. Tempó.
4. A tanulók aktivitása, érdeklődése és odafigyelése.
5. Mit jelent ez a tanárnak, illetve az iskolának?

A tanítási folyamat és a kompetencia:

40 perc

Reflektálási feladat:

Töltse ki az egész csoport a „kompetencia” kérdőívet, majd röviden beszéljétek meg a válaszokat.

A házi feladatként készített felvétel bemutatása: A szereplő tanár, illetve csoport maga adjon bevezetőt és magyarázatot a felvételhez. Amennyire csak lehet az irányítást is vegyék kézbe.

Videós feladat:

- Emeljétek ki azt, ami jól ment és gondoljátok át, hogy miért...
- Mennyire interaktív a szituáció, illetve a tanítási folyamat?
- Elég gondolkodási időt ad a tanár?
- Hangsúlyozza a tanár a jól sikerült dolgokat?
- Találkoztok-e a „kompetencia” kérdőíven említett szituációk valamelyikével?
- Tanácsok, ajánlatok?

Ezután a feladat ugyanaz, mint az első videós feladat ide vonatkozó részénél .

Amiről itt elsősorban szót kell ejteni:

1. A kérdésfeltevés módja; az egész osztályhoz intézi-e a tanár a kérdéseket vagy csak egyénekhez?
2. Elegendő-e a gondolkodási idő a tanulók részére.
3. Használ-e a tanár elég helyeslő megnevezést.
4. A lehetséges alternatív munkamódszerek.
5. Alapkommunikáció.

Ezután kérdezd a csoport többi tagját, mik a saját tapasztalataik, mi szerepel „kezdemenyező listájukon”.

A tanítási folyamat és az autonómia

40 perc

Reflektálási feladat:

Töltse ki a csoport az „autonómia” kérdőíveket. Röviden beszéljétek meg a válaszokat. A teendő ugyanaz, mint az első és második kör után.

A videofelvétel bemutatása:

A szereplő tanár, illetve csoport maga adjon bevezetőt és magyarázatot a felvételhez. A szereplő tanár, illetve a csoport vegye kézbe az irányítást is.

Videós feladat:

- Emeljétek ki azt, ami jól ment és beszéljétek meg, miért ment jól.
- Mennyire van lehetőségük a tanulóknak az önálló munkára?
- Vagy mindent egyedül akar a tanár kézben tartani és megoldani?
- Mennyire interaktív a tanítási folyamat és a szituáció?
- Felismersz-e szituációkat az „autonómia” kérdőívről?
- Tanácsok, ajánlatok?

Amiről itt elsősorban szót kell ejteni:

1. Van-e a gyerekeknek lehetőségük az önálló munkára, vagy mindent a tanár maga tart kézben?
2. Van-e a gyerekeknek lehetőségük az önálló gondolkodásra, vagy a tanár mindent a szájukba rág?
3. Van-e a tanulóknak lehetőségük önállóan tervezni?
4. Elég kérdést tesz-e fel a tanár a tanítási folyamat során?
5. Használ-e a tanár elég helyeslő megnevezést?
6. Alapkommunikáció

Térj vissza a csoport többi tagjának „kezdeményező listájára”.

Konkrét javaslatok

05 perc

Beszélgétek meg és jegyezzétek le, mi újat nyújtott számotokra a mai foglalkozás...

Ezeket megfontolva milyen konkrét javaslataitok vannak a további pedagógusi munka eredményesebbé tételére?

Házi feladat:

05 perc

1. Folytasd egyéni javaslataid / terveid megvalósítását.

2. Válaszolj a következő kérdésekre:

- Melyek azok a gyerekek, akik a legtöbb figyelmet igénylik óráidon?

■ Van erre valamilyen magyarázatod?

■ Általában hogyan reagálsz erre?

■ Hogyan reagálsz, ha a tanulók nem úgy viselkednek, ahogy azt elvárnád?

Ha átgondoltátok a fenti kérdéseket:

3. Készítsetek interjútervezetet az iskoláról néhány középső- és felső-tagozatos diáknak.

Fogalmazzatok meg kérdéseket arról, hogy mi tetszik nekik az iskolában, mi nem, mit szeretnének megváltoztatni, stb..... A kérdések lehetőleg így kezdődjenek: milyen, mi, hol, hogyan....., tehát törekedj a nyitott kérdésekre.

■ Az interjú lehet írásbeli feladat, de lehet körben ülős beszélgetés is.

■ A kicsik esetleg készíthetnek az iskolával kapcsolatos rajzokat vagy iskolával kapcsolatos szerepjátékot játszhatnak. Gondolj ki ilyen feladatokat.

Az „Autonómia” kérdőív:

A kérdőív segítségével vizsgáljátok meg, milyen mértékben tesz eleget tanítási stílusotok a gyerekek autonómia szükségletének:

A gyerekek önállóságra nevelése a célom és erre odafigyelek.	+	+/-	-
Hagyom, hogy a gyerekek maguk is válasszanak anyagot. -		+	+/-
Hagyom, hogy a tanulók először megítéljék saját munkájukat, csak azután javítom ki őket.	+	+/-	-
Együttműködésre ösztönzöm a tanulókat.	+	+/-	-
Az új anyag feldolgozása során sok kérdést teszek fel.	+	+/-	-
A tanulók maguk döntenek el, szükségük van-e magyarázatra.	+	+/-	-
Rövid magyarázatokat adok, amiket aztán egyből alkalmaznak a tanulók.	+	+/-	-

A „Kapcsolatok” kérdőív:

A kérdőív segítségével vizsgáljátok meg, milyen mértékben tesz eleget tanítási stílusotok a gyerekek kapcsolatokra irányuló szükségletének:

Próbálok az osztályban minden gyerekkel kapcsolatot tartani. + +/- -

Jutalmazom a tanulókat, ha jó választ adnak. + +/- -

Törekszem a lehető legkevesebbszer elmarasztalni. + +/- -

Pozitív elvárásaim vannak a tanulókkal szemben. + +/- -

Ügyelek arra, hogy minden tanulóra sor kerüljön. + +/- -

Érzékeltetem a tanulókkal, hogy értékelem az önálló gondolkodást. + +/- -

Időt szakítok az órai munkával kapcsolatos beszélgetésekre. + +/- -

A „Kompetencia” kérdőív:

A kérdőív segítségével vizsgáljátok meg, milyen mértékben tesz eleget tanítási stílusotok a gyerekek kompetencia szükségletének.

Legtöbbször olyan feladatokat adok a tanulóknak, amiket jól meg tudnak csinálni.+ +/- -

A feladatokat mindig közösen megbeszéljük. + +/- -

Új anyag feldolgozásakor a tanulók előismereteire építek. + +/-

-

Megbízom tanítványaimban. + +/-

-

Együttműködésre ösztönzöm tanítványaimat. + +/- -

A hangsúlyt a sikeres dolgokra fektetem. + +/- -

Figyelek arra, hogy tanítványaimnál ne maradjon ki az anyag egyetlen része sem, de a tanítás szintjét a különböző képességű gyerekek szerint differenciálom. + +/- -

4. MODUL

A PROBLÉMÁS TANULÓ

Első rész

A téma:

A rossz magaviseletben szerepet játszó mechanizmusok megkülönböztetése.

Tanári viselkedésminták a magatartási problémák megoldásakor.

Célok:

A gyerekek zavaró viselkedése során tanúsított viselkedésünk megfigyelése.

Alternatívák felsorakoztatása.

Időbeosztás:

Bevezetés	05 perc
A problémás viselkedés	10 perc
Skatulyák	20 perc
A problémás viselkedés okai	15 perc

Szünet

Intézkedések	20 perc
A tanári faktor	30 perc
Viselkedésminták	30 perc
Egyéni döntéshozatal	10 perc
Házi feladat	05 perc
<u>Összesen</u>	<u>145 perc</u>

Bevezetés:

05 perc

Mindenkit üdvözlj. Mondd el, a mai foglalkozáson a problémás tanulókról lesz szó. A rossz magaviseletben szerepet játszó mechanizmusokat és a rossz magaviseletű gyerekekkel kudarcot valló tanárok viselkedésmintáit fogjuk megvizsgálni. Meg fogunk beszélni néhány alternatív megoldást.

De mielőtt elkezdenénk, beszéljük meg az elmúlt időszak tapasztalatait.

A zavaró magaviseletben szerepet játszó tényezők

Problémás viselkedés:

10 perc

A problémás magaviselet strukturális természetű; mely következtében a tanár ügyetlenné és tehetetlenné válik. Problémás viselkedésű az a tanuló, aki mindig meglepetéseket tartogat a tanár számára, aki a tanáriban állandó beszédtemaként szolgál.

Gyűjtsetek konkrét iskolai szituációkat zavaró magaviseletű tanulókról.

Milyen gyerekek igénylik a legtöbb figyelmet az óráidon?

Az egész csoport együtt beszélje meg ezt a kérdést. Bizonyára szóba kerülnek olyan példák, melyek némely tanárnak igen, némely tanárnak egyáltalán nem okoznak problémát.

Beszélgétek meg, mely viselkedések azok, melyekre a csoport tagjai a legeltérőbben reagálnak.

A kulcsfogalmakat a beszélgetés alatt folyamatosan írd a táblára.

Amit feltétlen fel kell írni:

A problémás magatartást szubjektíven ítéljük meg. Ami az egyik tanárnak problémát okoz, a másoknak nem biztos, hogy zavaró.

Tehát csak a magad nevében nevezhetsz valakit problémás magaviseletűnek, ezért ha egy gyerekről beszélsz, így kezd a mondatot: “Szerintem: X. Y nehezen kezelhető.....”

A zavaró magatartás skatulyái:

20 perc

Milyen következményei vannak a zavaró viselkedésnek?

Gyűjtsetek példákat a zavaró magatartáshoz kapcsolódó érzésekről, történetekről, címkékről, skatulyázásokról.

A problémás gyerekek általában nem tudják lerázni rossz hírüket és a róluk szóló rémtörténeteket. Minden iskolában vannak olyan tanulók és osztályok, melyek rossz hírére már előre figyelmeztetnek. Ezt a jelenséget minden pedagógus ismeri.

Tulajdonképpen hogyan keletkeznek ezek a történetek, skatulyák és mennyire megbízható információt nyújtanak?

Most a “TÖRTÉNET” című feladat következik, melyet az egész csoport együtt oldjon meg.

“A TÖRTÉNET”

Célok:

- Válgassák világossá, hogy az információátadás során hogyan torzul az információ.
- Válgassák világossá, hogy a résztvevők maguk is hozzájárulnak az információ torzulásához.
- Vezesd rá a tanárokat, hogy egy történet valakinek akár egész további életét is befolyásolhatja.
- Ezért a történetek hitelességét mindig ellenőrizni kell.

Először mondd el a feladat céljait, majd ismertesd magát a feladatot:

El fogok mesélni baloldali szomszédomnak suttogva egy történetet. Jól figyelj oda, mert csak egyszer mondom el. Akinek elmeséltem, szintén suttogva továbbadja a szomszédjának. Minden mesélő jegyezze le nagyvonalakban, mit adott tovább. Az utolsó mesélő hangosan mondja el az egész csoport előtt, amit hallott. Az első és utolsó történetet össze fogjuk majd hasonlítani.

A jegyzetek segítségével kinyomozhatóvá válik, hogy hol veszett el és hol gyarapodott az információ, valamint hogy hol másították meg azt.

Variációs lehetőség:

Kérd meg a résztvevőket, hogy egymás után fáradjanak be a terembe. Aki elsőként lép be, meghallgatja a történetedet, majd továbbadja a második belépőnek és így tovább, amíg mindenki be nem jött. Az egészet felveszed videóra, hogy majd aztán elemezzétek.

A történet: (valóban megtörtént)

Legutóbb egy életszerű színházi előadáson szerepeltem. Elég különös helyen játszódott a darab: az utcán.

Az öltözőből a színpad mögé csak úgy lehetett eljutni, hogy a ruhatáron keresztül ki kellett menni az utcára, aztán fel egy lépcsőn és aztán vissza az épületbe a művészbejárón keresztül.

Fellépésem rendkívül különösen alakult.

Jelmezemhez tartozott egy keménykalap és egy kard. Röviddel mielőtt színpadra kellett lépnem az első jelenetben, észrevettem, hogy megfeledeztem a keménykalapról. "Segíts magadon, Isten is megsegít", gondoltam és fogtam egy szép kalapot a ruhatárból.

Ezután után kardostól, kalapostól kimentem az utcára.

És akkor nem megállít egy rendőr? "Mit akar azzal a karddal?" - kérdi. "A nyilvános fegyverviselés tilos..." Mondhattam én akármit, - hogy ez a szerepemhez tartozik, hogy azonnal jelenésem van, hogy csak erre lehet felmenni a színpadra, - nem segített. A büntetés elkerülhetetlen volt.

És a rémálom ezzel még nem ért véget. Ahogy végszóra beviharzottam a színpadra, mintha még nem lett volna elég a bajból, valaki felkiáltott a nézőtéren: "hé, az az én kalapom.... Másnap ez állt az újságban: "Az előadás bővelkedett realitásokban:"

Miután a történet körbeért, lemezzétek a változatok közötti különbségeket. Meglepőnek fogod találni a kis változtatásokat, túlzásokat, hozzátoldásokat.

Kérdezd meg a csoportot, mit tanultak ebből és milyen következményekkel jár majd a tanulság a mindennapi gyakorlatban.

A problémás viselkedés okai

15 perc

Mi az oka a zavaró viselkedésnek?

Hozzatok konkrét példákat az osztályotokból.

Itt mindenféle tényező szóba kerül majd: a szomszédság, a szülők, ADHD (attention deficit hyperactive disorder - figyelemavar hiperaktív rendellenesség), a sikertelenségtől való félelem, született fogyatékoság, szorongás, stressz, stb. A legtöbbször ezek kizárólag külső attribúciók, a tanár a saját szerepéről nem beszél.

Amire itt feltétlen ki kell térni:

A viselkedési formák mindig kontextusban játszódnak le, legyen az család, környezet, stb., egy mögöttes probléma kifejezőjeként. Általában különböző tényezők és történések összjátékáról van szó és nincs sok értelme a viselkedés okait a múltban kutatni. Jobban járunk, ha abból indulunk ki, ami itt és most történik.

Például: ha egy család problémás helyzetén nem is tudsz változtatni, tanárként ellensúlyozni tudod a gyerek helyzetét úgy, hogy tekintettel vagy háttérére és ennek megfelelően kommunikálsz vele, támogatod és biztonságérzetet keltesz benne.

A rossz magaviselet gyakran nem szándékos.

Hogyan is beszélhetnénk szándékosságról olyan esetekben, amikor a problémás viselkedést a környezet, illetve a gyerek környezetében élő emberek stimulálják.

A gyerekek viselkedésében mindig fedezhető fel pozitív indíttatás is.

A gyerekek gyakran nem engedetlenségből cselekszenek "rosszul", hanem inkább tehetetlenségből: egyszerűen nincs más választásuk.

Nem tudják, hogyan kellene másképp viselkedni.

Intézkedések

20 perc

A problémás gyerekek rövid idő alatt felhívják magukra a figyelmet, ilyenkor intézkedni kell. Milyen módon kezdjük hozzá?

Vegyétek a következő példát:

Egy négyfős gyerekcsoport önálló munkát végez, közöttük van Jop, egy nagyon izgága gyerek. Odamegy hozzád Marcel és ezt mondja: “Tanár bácsi, Jop zavar, állandóan másról beszél.”. Mi lenne az első reakciód ebben a szituációban?

A táblára / transzparensre írd fel:

1. “Jó Marcel, te meg ne árulkodj.”
2. “Ez nem szép tőled Jop.”
3. “Mondd meg neki, hogy fejezze be.”
4. “Ne foglalkozz vele, folytasd szépen a munkádat.”
5. “Jop!”
6. “És te mit csináltál?”
7. “Jop, igaz, amit Marcel mond?”
8. “Jop, már megint rosszkodsz?”
9. “Jop, miért csinálod ezt?”
10. “Jop, ülj csak ide előre.”
11. “Jop, öntözd csak meg a virágokat, légy szíves.”
12. “Azonnal odamegyek.”

Melyik reakciót részesítenéd előnyben? Melyik az, amelyiket sohasem használnád?

Milyen alternatívák lehetségesek még?

Milyen következménnyel járnak az egyes reakciók rövid-, illetve hosszútávon?

Amiről feltétlenül beszélni kell:

A problémás viselkedés kezelésére nincs egységes módszer.

A problémás viselkedés kezelése a tanártól professzionális magatartást kíván meg. A tanár nem engedheti meg magának, hogy mindig tanári pályáján eddig kialakult megérzéseire hallgasson: pontosan azért, mert szakemberként kell fellépnie.

Minden esetben tudatosan kell cselekedni és jól át kell gondolni a következményeket.

A tanárnak fogékornak és rezponzívnak kell lennie a tanulók jelzéseire.

A magatartási problémákat többnyire PREVENTÍV jelleggel lehet/kell megoldani.

A magatartási problémákkal küszködő gyerekekkel lehet ugyan beszélni a problémáikról, de ennek eredménye igen korlátozott.

Nézzétek meg a “Wieke és Age, konfliktus” című bejátszást is.

A tanári tényező

30 perc

Mit gondolsz, mennyiben részese a tanár a problémák létrejöttének?

Add elő Mr. Stevens álláspontját:

“A problémákat tárgyaló megbeszéléseknek mindig a tanuló a tárgya. Ha azonban a tanárok abból a szemszögből közelítenének a problémákhoz, hogy először saját maguknak lenne szükségük segítségre, egyből a tanár válna a megbeszélés tárgyává.”

Mit szólnak ehhez a résztvevők? Milyen mértékben és módon része az egésznek a tanár? Talán ő maga a probléma okozója?

Amiről feltétlenül beszélni kell:

A tanár jellemzői többek között: a tanár személyisége, a nyelvhasználata, a testbeszéd, a gyerek, illetve osztály felé tanúsított elvárásai, a vezetői képességei, a konfliktuskezelési módszerei, óráinak változatossága és tempója, didaktikai jártasságai, beállítódásai, stb.

Stevens professzor ezzel azt akarja mondani, amit egyébként kutatásainak eredménye is alátámaszt, hogy a tanár diákok felé támasztott elvárásai az önmegvalósító jóslatok (self-fulfilling prophecies) veszélyét rejtik magukban: a tanulók tisztában vannak tanáruk elvárásaival és ennek megfelelően cselekszenek.

Például: ha egy tanár azt várja tanítványától, hogy gyengén fog olvasni, akkor ezt verbális és nemverbális jelekkel tudtára is adja. A tanuló ezeket észleli és teljesíti a tanár elvárásait, gyengén fog olvasni és ezzel megfelel a tanár róla alkotott képének. Ez a folyamat általában nem tudatosan zajlik le. Videó segítségével azonban jól észlelhető.

Videórészletek

4-es szalag: Akkalien   Ált. isk. 6. osztály   0.01.14-0.02.36

Arjen felé eleve alacsony elvárásokkal közelít a tanár.

Akkalien   Ált. isk. 6. osztály   0.02.41-0.04.24

A hibákra különös figyelmet fordít.

Marjan 5-6. osztály 0.04.28-0.05.57

Dicséri azokat a tanulókat, akiket nem kérdezett, mégis értik a példát.

Wieke Ált. isk.2. osztály 0.06.01-0.08.30

Melanie már előre segítséget kap, pedig neki nincs is problémája. Age, aki problémákkal küzd, először kudarcot vall, csak azután kap segítséget. Age szociális viselkedési és tanulási problémákkal küzd.

Lehetőségek szerint dolgozzon a csoport önállóan. Fel tudják önállóan ismerni a viselkedésmintákat?

Viselkedési minták:

30 perc

A problémás gyerekekkel bánó felnőttek viselkedésében akaratuk ellenére kialakuló viselkedésminták figyelhetők meg. Ezeket a problémás gyerek előcsalja és ez ahhoz vezet, hogy a felnőtt mindig másképp reagál a “rossz” gyerek tetteire, mint ahogy ezt más gyerekek esetében tenné. A legnyilvánvalóbb megoldásokba sem fektet többé energiát.

Tanárok esetén “nem támogató” tanári magatartásról beszélünk ekkor.

Az alapvető kommunikációs elemek is eltűnnek ilyenkor.

Táblaszöveg:

1. A gyereket elhanyagolják. Gyakran nem követik tovább a problémás gyereket, se pozitív, se negatív viselkedése esetén. Különösen a negatív viselkedés váltja ki az elhanyagolást. Mit jelent ez tulajdonképpen? A gyerek nem részesül többé megfelelő irányításban (vagyis követés és befogadás utáni irányításban), hanem a tanár konkrétan kijelöli neki, mit kell csinálnia. (Általában tiltakozást vált ki az elhanyagolás megszűnése.)
2. A tanár ugyan követi a gyereket, de már nem reagál rá. Szemmel tartja, de már nem irányítja. Ebben a helyzetben előfordulhat, hogy a tanár úgy érzi, rengeteget foglalkozik a gyerekekkel, mégsem ér el vele semmit. Ez valóban így van. Annak ellenére, hogy foglalkozik a gyerekekkel, nem tudja kezelni a helyzetet.

3. A tanár tudja, mely szituációk okoznak nehézségeket, mégis hagyja, hogy ezek előforduljanak. Nem jut el a cselekvésig. Ne hagyd, hogy egy gyerek kudarcot valljon! Ha tudod, hogy problémát okozna neki egy helyzet, próbáld ezt eleve elkerülni.
4. Utólagos korrigálás. A tanár észleli a zavaró magatartást, hagyja megtörténni és csak utána avatkozik be. A preventív hozzáállás lenne ilyenkor a megoldás.
5. Szimmetrikus reagálás. A tanár reakciója megegyezik a gyerekével. A dühös gyerekre dühösen reagál, bizonytalan gyerekekkel bizonytalanul bánik, stb. Nem nyújt megfelelő példát a gyerek helyes viselkedéséhez.

Az itt felsorolt viselkedésminták gyakran akaratlanul is előfordulnak.

Nem szándékosan cselekszünk így, nem tudatos reakciók ezek.

A felnőttek feladata az lenne, hogy reakcióikat tudatosítsák és ennek megfelelően cselekedjenek.

4-es szalag: Wieke és Age, Ált. isk. 2. osztály   0.08.36-0.10.52
Age konfliktusa, amit a tanítónő először bizonyos távolságból próbál megoldani. Age problémákkal küzd a szociális magatartás terén.

Hagyd a csoportot magától rájönni, hogy a jelenet az utólagos korrigálásra példa. Figyeljétek meg a gyakran használt pedagógiai technikát is: az elbeszélgetés vagy “prédikáció” használatát.

Figyelem!

Az “elbeszélgetésnek” nagyon korlátozott a magatartási problémákkal küzdő gyerekekre tett hatása. Gyakran inkább prédikációra hasonlít és a gyerek már előre tudja, mit akar a tanár mondani. A “prédikáció” hatásosságába vetett hit két téves feltevésből indul ki:

- A beszéd a kommunikáció leghatékonyabb formája a magatartási problémákkal küzdő gyerekek irányításához.
- Ha megmondjuk a gyerekeknek, mit kell tennie, ezzel magatartásbeli javulást idézünk elő nála.

Ne feledjük, hogy sok magatartási problémával küzdő gyerek nem áll verbális készségei magaslatán. Így a rengeteg beszédnek, mellyel ezeket a gyerekeket fárasztjuk, nem sok hatása van. Néha a

prédikáció olyan hosszúra nyúlik, hogy a gyerek bezárkózik, mert nem képes befogadni a rengeteg verbális jelet.

Az is előfordulhat, hogy bólogat és egyetért, csak hogy legyen már vége az egésznek. Ennek gyakran az az oka, hogy az adott gyerek nyelvfeldolgozási képessége korlátozott.

Ezenkívül a tanárok hajlamosak azt hinni, hogyha valakinek megmondják, mit kell tennie, az illető azt meg is tudja tenni. Sok gyereknek olyan ritkán nyílik lehetősége önmagát irányítani, hogy a verbális útmutatás alapján történő viselkedésbeli javulás nem várható el tőle.

Világos tehát, hogy a tanárok legtöbbször nem az eredményhez vezető utat választják.

4-es szalag

Marjan

0.10.56-0.13.06

A tanár követi a tanulót, de túl kevés irányítást ad. Hiperaktív a kisfiú.

Anneke és Niels, Ált. isk., 4. osztály

0.13.09-0.14.04

Az alapkommunikáció megszűnése. A hiperaktív kisfiú egy csúnya szót mond.

Anneke és Niels,

0.14.58-0.15.10

Niels megjegyzését elhanyagolják, de pontosan ugyanaz a megjegyzés egy másik gyerek szájából meghallgatásra talál.

Egyéni elhatározások:

10 perc

Gondoljátok át, mit tanultatok ezen a foglalkozáson.

Milyen jövőben megvalósítandó elhatározásokat hoztok a problémás tanulókat illetően?

Néhányan olvassák fel elhatározásaikat.

Házi feladat:

05 perc

Tanulók megfigyelése:

1. Készíts saját részre esettanulmányt egy problémás gyerekről vagy osztályról.
2. Írj le egy, az erre az osztályra vagy tanulóra jellemző szituációt.
3. Mit tennél annak érdekében, hogy ennek a gyereknek vagy osztálynak fejlődési teret adj?
4. Próbáld ki ezt az elképzelést és írd le az eredményt.

5. Filmezz le két problémás tanulót vagy osztályt tanárukkal együtt, munka közben.
6. Mindenki olvassa el a "Problémás tanuló" című könyvecskét.

2. rész

A PROBLÉMÁS GYEREK

A téma:

Gyakorlati foglalkozás a “problémás viselkedés” témához kapcsolódóan.

Egy tervezet kidolgozása a problémás viselkedés kezelésére a gyakorlatban.

Célok:

Reflektálás a saját szerepre és lehetőségekre a tanulók, illetve osztályok zavaró viselkedése esetén. Konkrét alternatívák felsorakoztatása.

Időbeosztás:

Bevezetés	05 perc
Rendszerezés	15 perc
Interakcióminták problémás viselkedés esetén	05 perc
Didaktika	05 perc
Szünet	
A felvételek bemutatása	90 perc
Levelek	10 perc
Értékelés	15 perc
<u>Összesen:</u>	<u>145 perc</u>

A foglalkozás kezdete előtt derítsd ki, vannak-e hozott felvételek.

Ha nincsenek, a következő részleteket tudod használni:

4-es szalag:	Anneke és Niels, Ált. isk. 4. osztály Niels hiperaktív.	0.15.17-0.18.18
4-es szalag:	Liliane és Martijn, Ált. isk. 2. osztály Martijn zavarja társait a körben. Martijn hiperaktív, de nagyon tehetséges. A tanítónő ezt tudja.	0.18.22-0.21.24
4-es szalag:	Liliane és Martijn Martijn nem tud önállóan játékot választani.	0.21.28-0.40.31

Lehetőség szerint saját iskolából hozott felvételeket használjatok. Ebben az esetben a tanulási eredményesség magasabb.

Bevezetés

05 perc

Kezdd a beszélgetést azzal, hogy nagyon kíváncsi vagy a csoport kísérleteire. A mai alkalommal a “tanár által játszott szerep a magatartási problémákban” lesz a vizsgálódások célpontja.

Bevezetőként egy kis felfrissítés:

4-es szalag: Marjo, Vélemények

0.15.17-0.18.18

A házi feladat megbeszélése:

A házi feladat ez alkalommal a foglalkozás során folyamatosan kerül megbeszélésre.

Kérdezd meg, vannak-e kérdések az otthon olvasott anyaggal kapcsolatban?

Válaszolj a felmerülő kérdésekre.

A rendszerezés:

15 perc

Ha problémákról van szó, nagyon fontos a nyitott hozzáállás. Tanúsítsatok tiszteletet kollégáitokkal szemben, még akkor is, ha ti az adott problémát teljesen másképp oldanátok meg.

Először figyelmesen hallgassátok meg a történetet, majd a megfigyelési szempontokra koncentrálnak nézzétek meg a felvételeket.

Ha valamilyen problémáról van szó, minden tényezőt számba kell venni, hiszen a probléma oka akárhol rejtőzhet.

Pld.:

- A tanár egyéni stílusában
- A leadott anyagban
- Az osztályirányítás módjában
- Az osztály összetételében
- Az interakció stílusában
- A tanár testbeszédében, stb.

Minden cselekvésünkben jelentős szerepet játszik az interakció; gyakran ennek javításában rejlik a legkézenfekvőbb megoldás problémáinkra.

Az interakcióbeli változtatás gyorsan realizálható és konkrétan látható. Próbálg egy megoldási tervet kigondolni kollégád egy problémájára, amivel ő nem tud megbirkózni.

Ismételjétek át még egyszer a sikeres kapcsolat elemeit.

Táblaszöveg:

1. Kezdeményezés
2. Követés / befogadás
3. Helyeslő megnevezés
4. Mindenkire sor kerül
5. Irányítás

Ügyelj arra, hogy a kapcsolat jól követhető legyen, tartalmazza a három fázist:

- Nyitás
- Kölcsönhatás
- Lezárás

Ez csoport- és egyéni szinten egyaránt érvényes.

Interakcióminták problémás magatartás esetén:

05 perc

1. Elhanyagolás
2. A tanár már nem reagál többé
3. Nem jut el a cselekvésig
4. Utólagos korrigálás
5. Szimmetrikus reagálás

A megfelelő alapkommunikáció elemei kiesnek.

A tanuló gyakran nem tudja követni a tanárt.

Didaktika:

05 perc

Figyelj arra, hogy az óra a tanulók számára jól követhető legyen.

Figyelj a következő tényezőkre:

KAPCSOLAT-KOMPETENCIA-AUTONÓMIA ;

KIHÍVÁS-SEGÍTSÉGNYÚJTÁS-BIZALOM;

HATÉKONY TANÍTÁSI FOLYAMAT

Ezekon kívül még az osztályirányítás különböző elemei is fontos szerepet játszanak. Például jó helyen ül-e a gyerek, vagy pont a legrosszabb hely jutott neki az osztályban.

A saját iskolai videofelvételek bemutatása

90 perc

Maradjatok a csoportmunkánál. Ha megfelelő felszereléssel rendelkeztek, most is két részre szakadhat a csoport. A csoportok bemutatják egymásnak a felvétel leglényegesebb mozzanatait és elmondják, mely elhatározásokat valósítottak meg.

A munka további menete attól függ, hogy mivel készültek a csoportok. Kombináld a videofelvételek megtekintését a házi feladat megbeszélésével, mely során tanulókat figyeltek meg a résztvevők.

A szereplő tanár maga adjon bevezetőt és tájékoztatót a felvételről. Amennyire csak lehet, a beszélgetés irányítását is vegye kézbe.

1. A tanár vázolja fel a tanuló, illetve osztály szituációját és tömören fogalmazza meg a probléma lényegét. Fontos, hogy kiderüljön, egy vagy több problémáról van-e szó, és ezek a problémák hogyan viszonyulnak egymáshoz. Ha több problémáról van szó, melyik ezek közül az uralkodó?
2. Tekintsétek meg a videót.

Videós feladat:

Az egész csoport együtt dolgozzon, vagy alkossatok három videós csoportot.

- Mik az első benyomásaitok?
- Figyeljetek: az Interakcióra, Osztályirányításra, Didaktikára
- Dolgozzatok ki konkrét alternatívákat, melyekkel kollégátok további munkáját segítitek.

A tréningvezető figyeljen a következő tényezőkre:

- Attitűdje legyen pozitív aktiváló

- A csoport minél többet dolgozzon önállóan
- Mikroanalízist kezdeményezzen
- Gyakorlatias megoldásokat kezdeményezzen

Levelek

10 perc

Zárjátok a kurzust egy önmagatoknak írott levéllel.

Minden résztvevő kap egy üres lapot és egy borítékot. Írjanak egy levelet maguknak, rakják bele a borítékba és címezzék meg. Nyomatékosítsd, hogy te nem fogod a leveleket elolvasni.

Gyűjtsd össze a leveleket és mondd meg, hogy majd egyszer fel fogod őket adni, de még nem tudod, mikor. Akár jövő héten, akár fél év múlva; majd ha jónak látod. Így postai úton kapnak majd egy emlékeztetőt az tanfolyam során végzett munkájukról.

A levélbe írjátok hasznos tanácsokat magatoknak és elhatározásokat jövőbeli munkátokat illetően. Például, hogy mire kell a jövőben különösen odafigyelni, mire kell egy kis idő múlva majd újra emlékeztetni benneteket. Azt is írjátok a levélbe, hogy mit szándékoztok a tanfolyamon elhangzottakból megvalósítani.

Értékelés

15 perc

Légy tekintettel rá, hogy a csoport esetleg fáradt, nem képes több információt befogadni, vagy esetleg már mindenki nagyon éhes. De akkor is ragaszkodj a munka közös lezárásához.

Nem szabad az értékelésen végigrohanni, ez csak homályos és határozatlan reakciókat váltana ki. Próbáld a kurzust egészében értékelni.

Kérd meg a résztvevőket, hogy gondolják át a tanfolyam során végzett munkát és fejezzék ki a véleményüket három szóban: egy pozitív, egy negatív szóval és egy szóban adják meg a konklúziót. Például: Intenzív - szembesítő - megérte a fáradságot.

Olvasd fel a véleményeket és add hozzá a te három szavas értékelésedet is.

Így csak egy nagyon általános értékelést kapsz a kurzus eredményeiről. A hivatalos értékelésre jobb, ha egy kis idő elteltével térsz majd vissza.